

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

653

L

42

602-42 KW - 2 - 500
DE SPELLING

V A N .

A. MOONEN

In eenen Brief

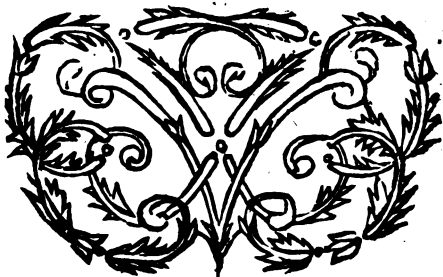
V E R D E D I G T .

BENEVENS EEN

NASCHRIFT AEN DEN LEEZER,

Handelend van eenige behulpfelen der Ne-
derduitsche taale.

Door eenen Minnaer dier Spraake.

IN 's GRAEVENHAGE,

By **JAKOB** van **ELLINKHUIZEN**,
Boekverkooper in het Halstraetje. 1708.

BERECHT

A E N D E

KUNSTLIEVENDE

TAE LMINNERS

J. N. en W. S.

DE Vriendschap is heerlyk en te heiligh, dan dat men ze by het af- en aenvliegen der Zwaluwen zoude vérgelyken, maer overlastigh, wen zy dwingt, en om zich zelve haeren eisch vordert. De waere Vriendschap, daer ik hier van spreek, en die wel dun onder de Christenmenschen tegens plicht en reden gezaeit is, doet zich echter aantrekkelyk voor, en heeft op een réchtschaepen gemoet veel vermoogen. Dikwyls en wel meest zyn zy zelfs de afvliegende

* 2

ende

BERECHT.

ende Zwaluwen, die met den Heiden zulk eene vergelyking opmaeken. Veelen hangen de huik naer den wint, en verlaeten hunne oude, om met nieuwe gezellen of naer hunne zinlykheit te leeven, of quansuis meer voordeel te zoeken, of omdat zy door geveinsde handelingen van gemaekte lachjes en handdrukkingen of anderszins zich hebben stinkende gemaekt: eene wanzede, daer ik ongaerne mede besmet was, willende liever het tegendeel betrachten, en den last zoo wel draegen, als het aengenaeme der Vriendschap smaeken. Want, daer ik my, als met banden van klembladeren, aen eenen myner Vrienden, door gelykheit van aert en inborst aengenaem, verbinden wilde, en Hem des in zynen willigen, doch onzekeren taelyver met het myne te gemoet koomen, gelyk Hy vorderde, hebbe ik deezen Brief ter Spelverdedinge van A. Moonen, dat heerlyk Sieraet deezer eeuwe en luister onzer Geboortetaele, vriendgemeen opgesteld en in geschrift toegezonden. Zyne gewoone Heuschheit, waerdoor Hy betuigde voldaen te zyn, en die ik voor Inschikkelykheit opnam, veranderde, na een vriendelyk verzoek (gelyk het gemeenlyk gaet) eerst in een gebot, en lest in dreigementen,

B E R E C H T.

en, die my deezen druk tegens wil en dank afpersten. Zoo dat ik, om een vrient te behouden, gedwongen wierd, zelf te bezorgen, dat ik noode liet door een anders handen gaen, als wel te denken is, dewyl men, over de Spelling de pen voerende, vooral eene evengelykheit, als het eerste en voornaemste, moet doen uitblinken.

Hierom hoope ik niet, Kunst- en Taelryke Mannen, dat ik in myne eerste tael-liefde, tegen het ontzagh zondigende, Uwe perfoonen zal beledigt hebben. Geen schryfzucht of tegenschryflust heeft my aengenoopt. Met bekommeringe ziet myn werkje het licht en het vreest zich zelf, beangstigt, dat het onverziens of onbedachtelyk (dat echter eene misdaet is) zal gequetst of niet behoorlyk geëert hebben. Gelyk als het geschreeven was, is het gedrukt, alleenlyk hier en daer in den styl wat geschaeft, in den zin niets verandert of bygedaen. Van den inhoud zal ik niet spreken. Ik geeve het alles aen Uw oordeel, bet ervaeren, dan het myne, volvaerdigh over, en verzoeke van Uwe Goetgunstigheit, myne dwaelingen te verschoonen en over te slaen. In kort, ik verzoeke eene welneemende opvatting,

B E R E C H T.

en dat Uw arbeit in Nederlants taele zich daerhene schikke, dat men, alles wel overweegende, de Eensgezintheit zoeker te bevestigen.

Van achteren en als het te laet was, bespeurde ik myne voorbaerigheit in het uitzetten Uwer naemen, daer ik den mynen met simpele letteren als verduistere. Maer, myne Heeren, neemt dit niet quaelyk. Eene byzondere reden is hiervan de oirzaak, behalven dat ik, even op het ys koomende, onbekent de middenbaenen zoeker te myden; daer dit aen Uwe zyde heel anders geleege is, als die, door andere schriften bekend, onder de Nederlanders met lof en eere, als Voorstanders hunner Hoofstaete, te noemen zyt.

Uwe Aenleiding, Eerwaerde Heer, J. N. tot de Nederduitsche tael, schoon ik het met de Spellinge van A. Moonen houde, hebbe ik altyt geschat, gelyk Uw ander Pennewerk, als een keurlyk boekje, ten dienste der Lantgenooten nootzaeklyk, inzonderheit in deeze tyden, daer men eenen goeden styl in redenen en schriften, en dus de geheele inwendige Welsprekendheit, schynt verbannen te hebben. Wie kan; wie zal onder de Redenaers, schoon deeze letterreeu zoo veele nalaeftige telt, Uwe
Aen-

B E R E C H T

Aenmerkingen, zoo stylkeurigh, verachten? Aenmerkingen, die zoo zuiver en net, zoo wel uitgekipt en byeengebraght zyn, dat ieder, die maer eenigzins op Geschiktheit gezet is, Uwen arbeit moete bedanken, Uwen vlyt looven, en Uwe Leidingen naervolgen.

Even zoo groote Dankbaerheit, Taelminnende W. S. zyn wy Uwen arbeit schuldigh, nu lest aen het overryk woortwerk in twee taelen ten koste gelegd. Misschien zult Gy verwondert zyn, waerom ik in mynen brief niet alles hebbe aengehaelt, daer Gy met Moonen verschilde. De reden daervan is geweest, omdat ik, Uw Woordenboek niet gezien hebbende, mynen Vrient alleenlyk antwoordde naer het geen de Boekzaelichryver had uitgetrokken en ons medegedeelt. Weinige of geene gedachten hadde ik toen, om het uit te geeven, anders zoude ik Uw Werk zelf naergezien, ordentelyker gegaen en alles opgemerkt hebben. Om het echter eenigzins te boeten, zal ik nu hier, op de zelve orde, die Gy gehouden hebt, beknoptelyk aentekenen, wat ik anders gevoele, en waer ik met U verschille, en wel om welke redenen:

B E R E C H T.

Het eerste , waarmede Gy Uwe Verhandeling wegens de Nederduitsche Spelling begint , gaf my groote voldoening , en is hierom ten deele uit den Boekzaelschryver aengetrokken bladz: 11. Zekerlyk heeft ons hier Uwe Doorzichtigheit geene krachtelooze bewyzen voor de Onveranderlykheit der Dubbele Klinkeren bygebracht , en de heer J. N. kan hier zien , dat onze meening door het gebruik der Hoogduitsche taele gestyft wordt , het geen ik bladz: 20. niet dorst bevestigen , als die deeze tael niet meester ben. De voorbeelden , die Gy verder ter bekrachtinge onderscheidt , stemme ik U alle volmondigh toe , overmits ik daeronder geene vinde , dan die zich door hume Grontklinkers , of Enkele , of Dubbele , byzonderen.

A. De overeenkomst deezer letter met den gemeenen klank van verscheidene woorden , die anderen met eene B spellen , als in *Hart* , *Verwarring* , *Karsen* , dunkt my veroirzaekt te worden , niet uit den aert of de natuur deezes Klinkers , die onveranderlyk is , maer alleen van de wyze van klinken (zie bladz: 50, 51.) door de raetelende R (waervoor alleen dit geschiedt ; want in *Kammen* en *Kemmen* , *Vlak* en *Vlek* is het by Wisteling ; zie Moon: bladz: 352. en 353.) die den klank van beiden om zyne rammelende of dreunende Buiging verdooft , even als het gestel van een Muzykvertrek het geluit der Speeltuigen veranderen en helder of dof maeken kan. Hierom zoo veele geoorlofde rymtermen by Vondel , als: *Star* en *Lusifer*. *Verwarmt* en *Beschermt*. *Gestarnt* en *Bernt*. *Harpen* en *Werpen*. *Harte* en *Smerte*. enz.

AA.

B E R E C H T.

AA. Ik zie noch weete eenige reden, waerom de *Ae* meer een gemengde klank zy, dan *Ie*. By de *IE* vinde ik deeze Uwe stelling: *Indien men de letters I, E by zich zelven noemt, doch niet zulk eene vlugge uitsprack, als het mooglyk is, men zal bevinden, dat zy den zelven klank, dien wy aen die letters gewoon zyn toe te schryven, zullen medebrenge.* Laeten wy dit ook eens aen de *Ae* beproeven en zien, of het niet eveneens geleege zy, en Vondel geen gelyk hebbe, als Hy inde *Ae* het flaeuwen voelde. Immers zoo wy dit doen, gelyk wy naer Uwe eige en herhaelde stelling moeten doen, zoo kan 'er geen gemengde klank uit voortkoomen; zie bladz: 26, 27. Maer waertoe dien gemengden en platten klank, dien ik liever eenen bastertklank noeme en uitbanne, voorgestaen en den Amsterdammer gestyft? Beter was het te schryven en by gevolg ook te spreken naer Uwe spelling, *Paart, Staart, Kaars, Rechtvaardigh*, doch niet *Waarvelt*, maer *Werelt*, of *Werrelt*. Uwe andere tegenwerpingen wegens de *Ae* meene ik genoegsaem opgelost te hebben bladz: 7 - 10.

AAU. Hiervoor schryve ik met Moonen *Aeu*; zie bladz: 7.

AE. Of het geluit der Grieksche * of *Eta* in de Engelsche *Ea* gehoort worde, dat Moonen bevestigt, weete ik niet zeker, hoewel anderen, daernaer gevraegt, my zulks verzekert hebben, en weder anderen in twyfel getrokken. Dit is echter waerschylyk, dat die Grieksche klank natuurlyker wyze en eerder konne vallen in de

B E R E C H T.

Eo, dan in de *Ae*, als men ze ras na elkander uitspreekt.

CH. Dat deeze scherper zyn dan de **G** of **GH**, meene ik beweezen te hebben bladz: 43 - 45. Maer, waerom moogen zy geene Lettergreepen beginnen? In *Christen*, *Christendom* enz. hebt Gy ze zelf behouden. Het Woordenboek van Hoogstraten geeft 'er ons meer op. In *Lachen*, en *Juichen* begint zy de Lettergreep niet, maer eindigt het Stamwoord *Lach*, *Juich*. Dit hadde ik in het oog bladz: 24. Of men ook wel *Lichaem* voor *Lich-aem* moete zeggen, zal ik voorbygaen, om geene gissing by te brengen, die ik noch wat by my zal houden. In *Loachenen*, *Guichelen*, *Huichelen* is mede al eenige bedenking; ten minste sluiten deeze de Lettergreep, als zy in de Poëzye verkort worden tot *Lnochuen*, *Guichlen*, *Huichlen*. Het onderscheiden van *Noch* (*neque*) en *Nog* (*etiamnum*) strydt my tegen de kracht der uitspraeke en Welluidendheit (zie bladz: 48, 49.) In *Licht* (*lux*) en *Licht* (*facilis* of *levis*) is het lydelyk. In *Dog* of *Dogge* (*molosfus*) en *Doeb* (*verumtamen*) is het goet en klaer.

D. Zie bladz: 46 - 52.

E. Dien het **H**st de verscheidene klanken der **e** en **o** door een Klankteken te onderscheiden, kan de moeite neemen; maer dat het wat nieuw en juist zoo nootzaeklyk niet zy, dunkt my zeker. Van de **o** zie Moon: Spraekk: bladz: 10.

EY. Zie hiervan, als ook van **UY**, bladz: 26 - 30. Ik gelooye, hoewel het wat duister is, dat

B E R E C H T.

dat ik uit den Boekzaelschryver *Uwe* meening quaelyk hebbe opgevat, en dat zy niet is, dat een kint *Le-ider*, *Ke-izer*; *Hu-is*, *Mu-is*, maer *Lieder*, *Kiezer*; *Hies*, *Mies* leezen zoude. Zoo dit doorgaet, omdat een kint de *I* gewoon is te noemen *Ie*, dat het dan *Lieder*, *Hies* enz. zoude zeggen, zoo zal het ook geen *Licht*, *Gewicht*, *Goedigh*, maer *Liecht*, *Gewiecht*, *Goediegh*, *Ies* leezen. Zal ook een kint alleen de *I* uitspreken, en de *E* en *U* achterlaeten? Men neeme het op, zoo men wil, *Ei* en *Ui* blyft my de natuurlykste *Tweeklank*.

G. Van de **G** en **GH** zie bladz: 44 - 46. Een myner Bekenden telde de **G** en **CH** onder de letters van het zelve werktuig, die onder zich verwisfelt worden. Dit hebbe ik in mynen brief niet opgemerkt, hoewel het opmerking verdient. Want dan kunnen wy naer deeze stelling, als de *Uitspraak* het afeischt, **CH** zeyen, schoon de **G** of **GH** *Grontletters* zyn. Dan magh men *Gezicht*, *Voorzichtig*, ook *Gewicht* met zommigen gebruiken, al vindt men de **G** in *Weegev* en *Zeg*. Dan magh ik *Garloch* schryven, al heeft het *Meervout Oorlogen*.

GH. Zie onder **CH**. Van het onderscheidt tuschen *Dagh* (dies) en *Dag* (een Dolk) en tuschen *Wegb* (via) en *Weg* (een *Wittebroos koekje*) zie bladz: 44. Ik ontkenne niet, dat het eigentlyk *Dagge* zy en *Wegge*. Maer *Dag* en *Weg* onderscheiden zich by *Afkapping* (zie *Moou*: bladz: 352.) van *Dagh* en *Wegb*.

IE. Zie onder **AA**.

IJ.

B E R E C H T.

IJ. In de woorden, hier van U opgetelt, acht ik ze mede onnoodigh. Zie bladz: 93 - 57.

KW. Hiervan in Moon: Spraekk: bladz: 11, 12.

O. Zie onder E.

OO. Schoon ik hier het eerste en tweede U toestaet, moete ik echter het schryven van Zo voor Zoo tegenspreken, zoo dikwyls als het met nadruk het Latynsche *sic, quam, tam* of *adeo* betekent. Want dan kan het waerlyk met eene o de kracht niet uithouden. De persoonaedje, van Antonides in zynen Trazil met het openen der gordynen ten tooneele gevoert, begint zyne rol te deftigh en zoude ze niet krachtigh genoeg kunnen opheffen, indien dit ons woortje dus verkleint was. De wetten der Tooneelwelspreekendheit eischen hier Zoo. Wederom moete ik hier vraegen, wat men door het *Lang* of *Kort* in onse taele verstaet. De Uitspraak alleen maekt my de Hoegrootheid (*quantitas*) van een woort uit. Zie bladz: 19-23.

S. Ziebladz: 35 - 39.

UY. Zie onder EY.

Z. Het geen Gy hier onder deeze letter gestelt hebt, is, myns bedunkens, keurlyk en goet, inzonderheit als hier bykoomt, dat ons Moonen mededeelt bladz: 15, 16, 17.

Hier-

B E R E C H T:

Hiermede sluit Gy Uwe Spelverhandeling met eene stelling , die ik ten hoogste ontkenne , dat men , namelyk , wel eene letter in de Spellinge mooge veranderen , alleenlyk tot onderscheiding van de betekenisfe der woorden ; zie bladz: 46-49.

Het andere , dat Gy hierop laet volgen , en dat niet tot de Spelling behoort , stappe ik over en wil my voor het tegenwoordige daer niet inlaeten.

Derhalven niet meer hebbende te berecht- en , sluite ik myn Werkje , in verwachtinge , dat noch Gy , noch de Boekzaelschryver , J. V. G. dit myn doen quaelyk op zult neemen. Want heeft ooit de Duitsche tael Liefhebbers en braeve Vertolkers der Kunstwoorden gehad , en is zy ooit door kunstgenooten opgesiert , die de tael op eenen vasten voet zoeken te brengen , het is in deeze eeuwe , die aen U beider arbeit zeer verplicht is. Zulks het niet te denken zy , dat dusdaenige en rechte Nederlanders anderer gedachten , tegen de hunne aenloopende , evendaerom zouden verachten of ten quaede duiden.

De drukdwaelingen , door onachtsaemheit ingesloopen , zult Gy (dus is myne hope) met den goergunstigen Leezer lichtelyk verschoonen. Die tegen de Woortvoeging zondigen , achte ik noodigh aen te tekenen. Op het Voorhoofst bladz: 1. voor *eene brief* leest *eenen*. Bladz: 45. *Aen den Byvoeglyken Naem*: leest *de Byvoeglyke*. Bladz: 60. *De ouderdom belpottelyk* , zet *den ouderdom*. Bladz: 75. *Loflyke opbouweren* , zet *loflyken*.

TER

TER SPELVERDEDINGE

V A N

A. M O O N E N,

Door den Taellievenden P. H. P.

D At heet men Spræk en Tael als van den gront ophaelen.

Zoo ziet men (Hem zy dank) op 't wit papier afmaelen,

Als op eentafereel, haer Uitspraak, Spelling, kracht.

Wat noopte U tot het Werk, zoo kunstiglyk volbragt?

Was 't niet Uw yver in de kunst- en taelgeschriften,
Die vanden Agrippyn, dien braeven in het ziften,
En MOONEN, zynen zoon, geschreeven zyn ten prael?

Dat Paer had U verlokt, verlekkert door hun tael.

Neerlanders, welke eene Eer zal men dien Taelhelt geeven?

Myn veder schiet te kort. Hy geeft uw Spræk het leeven.

Hy noodigt u (ai! volgt) om op het letterspoor Van MOONEN na te gaen. Zoo treedt men rustigh voor.

K. B. F. V. K.

OP

O P

A. M O O N E N S SPRAEKKUNST,

Krachtelyk verdedigt door den Taelmin-
naer, P. H. P.

Zoo ryst dan eindelyk de tael
Van Neêrlant met meer pracht en luister,
Ten grafzerke uit, wier trotse prael
De aeloude taelen rukt in 't duister.
Zoo slaet een Jongeling de hant
Aen tael- en letterschuimeryen,
Daer certyts mannen van verstant
De taelgebreken lieten glien.
Zoo schoeit men naer dees wyze les
En regels op verheeve laerzen,
En trotst den trant van Sofukles
In puik van Nederduitsche vaerzen.
Gelyk een kiel, in baere Zee
Geslingert, stuit op harde klippen,
En eindlyk aen gewenschte reê,
Door storm en zeegevaer, koomt glippen;
Zoo

Zoo steekt de Duitsche tael eerlang,
Door achteloosheit schier verbannen,
Na lang gedreigden ondergang,
Door onvermoeiden vlyt der Mannen,
All' Letterhelden, 't hoeft weêr op.
Dat tuige de Agrippynsche Dichter,
Door HOOFTSCHEN trant gevoert ten top:
Dat tuig' die groote SPRAEKKUNSTSTICHT-
ER,

* Die, als een nieu gereezen licht,
Op 't spoor der oude Letterbraeven,
Gansch Neêrlant aen zyn' vlyt verplicht,
Door tael- en dichtkunst net te schaeven.
Dank hebb' dien onvermoeiden Helt,
Door Spelverscheidenheit beledigt;
Doch eindlyk op 't papiere velt,
Ten trots der afgunst, braef verdedigt.
Wien van hun beiden zal ik bet
Met prachtigh looffieratt bekroonen?
Wien past dees Letterkrans zoo net,
Als den Beschermmer van Heer MOONEN?

E. V.

DE

DE SPELLING

V A N

A. MOONEN

Door eene Brief verdedigt.

Myn Heer.

IK verheuge my, dat uwe Moedertael, de tael der Nederlanderen, in fierlykheit en koppelkunst voor andere, zelf niet der Grieken te wyken, U zoo naeu aen het harte legt, dat Gy telkens, door brieven de vriendschap koesterende, en, zoo als zy begonnen was, aenqueekende, het een of het ander voorwerp der innerlyke Welspreekendheit uitkiesft, die de penne zwier byzet, en haeren zwaei geeven kan. De Diftige Fransius, een licht van welspreeken en schryven, in onze eeue gescheenen, maer te vroeg, helacs! uitgebluscht, eischte dit voornaemelyk in eenen jongeling, ten tempel en kerkendienst gewydt, in de voorrede van zynen Gregoor Nazianzener,

A

en,

De Spelling van

en, op de Predikheeren grimmigh, laekte de slothet in eene taele, die hun zoop eige behoorde te zyn. En met rede: want het gaet niet door, dat men met de Geleerden wille gevoelen, en met de meeste menigte spreekken; dat men den Leezer oorlof afbidde over begaene plomphet, en ondertuschen eene tael opgeeve, die, zonder evenredenheit of evengelykheit, het oor eerder toeschroeit, dan voor de schryffteringen openzet. Wil iemant zich met den naeme van Schryver kittelen, hy moet de tael, waer in hy zoekt te schryven, in haere grondinge en voeginge verstaen. De menigte zal eene welgeordende rede, op goede gronden geboekstaeft, zoo wel verstaen, dan of die ongebonde waere, als zy maer niet op de hoogste leest geschoeit is. Getuigen zyn my onder andere zoo veele Christelyke en zoetvloeiende Predikaetsien, den Vaderlanderen, als uit eenen vollen hof, niet zonder verstaen te konnen worden; zoo bloemryk geschreeven van den Letterkunstigen Joannes Vollenhove. Te zeggen, dat men, hier toe niet geroepen, den post waerheeme, als men zyne meening maer uitdrukt, is zoo veel, of het eenen Werkbaes genoeg waere, een huis zonder winkelhaek op te timmeren: eenen Schilder,

A. Moonen verdedigt.

der, goede beelden te maeken, zonder wel te gronden; een evenmaetig aenzicht te schilderen, zonder eene menschenkleur te bootseeren: het een is voor het gezicht, gelyk dit voor het oor, een groot misquaem. Den zulken, vinden zy het schryven voor de Christenheit nootzaeklyk, zoude ik eene Latynsche pen aenraeden. Daer zullen geene Liefhebbers ontbreeken, om het de gemeente in goet Duitsch op te dischen. Hoewel het loffelyker was, dat elk Nederlander een weinigh zyner onleede te koste wilde leggen, om de Nederduitsche Pallas te bewierooken. Braeve Mannen zyn voorgaen. Jonge lieden konnen volgen, en vinden voor zich het ys gebrooken. Dat een onnaervolgelyke Hooft; een onvergeleeken Vondel; de sierlyke Branden; een keurlyke Vollenhove; een arbeidzame Moonen; een onvermoeide Hoogstraten, als andere Varroos en Quinktiliaenen, de taef hebben geschuimt, en den styl verheeven, hebt Gy, en ieder moet het bekennen, my menigmael betuigt. Alleenlyk schynt Gy in Uwe laetste te wanhoopen over dat deef der Spraekkunst, dat men gewoon is de Woortgronding te noemen, en wel inzonderheit over de Spellinge, die, zegt Gy, als eene wasse zinnepop, van ieder met ver-

4 . De Spelling van

scheidé troniën wordt ten toon gestelt. Ik stemme het en beklage die verscheidenheit. Ieder stelt het quansuis uit, tot dat mén een vaster middel gevonden heeft, en niemant wil het middel, nu het gevonden is, aenneemen. Voor my, ik omhelze, daer ik lang naer verlangt hebbe, met opene armen de volwrochte Sprackkunst van den Grooten Taelbouwer, A. Moonen, die ik U, als in myn voorgaende, ook tegenwoordigh aenpryze. Hier mede zult Gy niet op eene zee (dus van U genoemd) der wispeltuurgheit zonder spelkompas dobber-en, maer integendeel behavenen, dat Gy met, zoo grooten lust bestevende. Hier worden de toonen der letteren, door een evenstemmigh tongmuzyk, waergenoomen, de outheit der tael aengeweezen, en het gebruik der Schryveren in het licht gestelt. Waeren de Bejaerden met de Schoolmeesteren niet te harthoofdigh, zy zouden hierdoor, zoo niet alle, ten minste hunne plompste taelfouten konnen verbeteren, en, ik stae borg, de Düitsche sprack, door de geboorte natuurlyk, door de kunst gemaklyk, haest zoo verstaen en gewennen, dat de eere der Nederlanderén boven alle in boeken en stoelredenen zoude uitblinken,

Zoo

A. Moonen verdedigt. 5

*Zoo wyt men ooren vindt, die Duitschen
klank verstaen.*

Lof en eere, hoe zeer zy ook van Hem verschillen, weigeren geene der Spraek-kunstenacren aen den heere Moonen. Over de Woortvoeging is geen verschil, of weinigh. De Spelling moet aenhouden. Ik verwondere my, en zal reden geeven, waerom men Hem onder andere de *Ae* zoo zeer beknibbele, die my voor zulk eene kittelige en taelvloeiende zoetheit gehouden wordt, dat ik twyfele, of de Taelzuiverers (*Critici*) die anders om eene letter, gelyk het zeggen is, zouden doodt blyven, hebben hier hunne ooren met wol gestopt.

Dewyl Gy dit, myn Heer, tot een voorbeeld van verscheidenheit hebt bygebraght, zal ik hiervan beginnen, en U trachten aen te toonen, dat Gy in deeze spellinge Moonen met zekerheit kont volgen. Zoo meene ik ook in staet te zyn, om al het andere van dien Taelkenner op eenige gronden te kunnen verdedigen. De Bescheidenheit, U zoo aerteige, zal my deezen yver vergeeven, en een oordeel vellen naer rechtmaetigheid. De redenen, die die Spraekbeminner, hiervoor pleitende, naer de wel-luidendheit, outheit, evenredenheit en het

gebruik van Van den Vondel, niet weinig te achten, bybrengt, moet Gy met aendacht, overweegen. Alleen kan ik'er dit byvoegen, dat men, den klank van ieder Klinker wel getoetst hebbende, de A noch I zonder wangluit en viezen montgestel onmooglyk konne verdubbelen. Alhard de Raet in zyn keurlyk werkje over de Hebreusche taelstippen, bladz: 10. leert ons te gelyk de natuur onzer Klinkeren met deeze woorden: *Het is niet alleen by alle bekent, dat de A de eerste natuurlyke klank zy, maer ieder zal ook bevinden, dat zy de onderste lip het meest beweege, en het meest den mont opene. Want de E en I spannen den mont wat uit, dien de O en U weder toebaelen, na dat by door andere Klinkers geopent was* (a). Zoo daelt dan volgens de Raet de klank van de A tot de U allengskens neder, het geen Hy noch op eene andere plaetse bevestigt (b). Waerlyk deeze stelling steunt op geene gisningen, en is ge-

(a) Jam vero non tantum constat apud omnes, (a) primum naturalem sonum esse, sed etiam unusquisque experietur, (a) maxime movere labium inferius, & maxime os aperire: (e) enim & (i) parum os distendunt, & (o) atque (u) id iterum con-

trahunt, postquam jam apertum est per alias vocales.

(b) p. 16. Notandum erit, quod quinque istis vocalibus dictis os clausum primo aperitur maximâ apertura, deinde contrahatur magis magisque, donec in ultimâ vocalis prolatione fere claudatur.

A. Moonen verdedigt. 7

gegrondt, om'er met vrucht op te bouwen. Dus is dan de A de hoogste, de E een minder klank, dan de A; de I dan de E; de O dan de I; de U dan de O. Dit zal het flaeuwen der uitspraeke zyn, dat Vondel oordeelde gehoort te worden in *Daer, Maer, Tael* enz: het geen naer deezen stelregel zoo veel is, als eenen toon leger te daelen. Dus daelt de klank van den Drieklank *Aeu* van den hoogsten tot den leegsten toon, als door eenen tusschentrap, wyl het onmooglyk is, twee hoogste toonen met eenen leegsten samen te smelten. In den Drieklank *Aei* daelt de klank, door eenen middeltrap, van den eersten op den derden toon. Ik twyfele niet, of Gy zult wel begrypen, dat ik de hoogte of leegte der toonen naer het voorschrift van de Raet in het min of meer toedoen of openen des monts stelle. Op deezen voet meene ik ook, dat in de *Ie*, in *Dier, Mier, Fier* enz: de klank eenen toon hoogt, zoo dat

A 4 ik

Na dat ik deeze brief hadde opgestelt, is my in handen gevallen het boekje, genaemt: Linguae Belgicae idae grammatica &c. Anonymi Batavi, waar in ik ter bevestinge deeze woorden vonds: p. 61. Vulgares quinque literas vocales nobis pronounciari sin-

gulas limitatâ quadam labiorum aperturâ, ac ab ipsâ quasi natura definitâ: & ad efferendam vocalem U requiri aperturam labiorum minimam: ad O paulo majorem; ad I iterum paulo majorem; ad E adhuc majorem; ad A aperturam maximam.

§ De Spelling van

ik hier, even als de klank in de *Ae* in *Daer*, *Maer*, *Tael* eenen toon daelt, onderscheidendlyk voele, dat de *Ae* en *Ie* beide op den toon der E eindigen; dat de *Ae* daelt, en de *Ie* opklimt, gelyk blykt, wanneer zy gescheiden worden in *Michaël*, *Rafaël*, *Usfiel*, *Uriël*. Zoo vinde ik eene eventoonigheid, om zoo te spreken, in de *Ee* in *Vleesch*, *Been*, *Steen* enz: Dat wy nu de O noch U met geene E verlengen, is, om dat de O, naer haere natuur of uitspraek van de Hebreewen een volle (os plenum) de U, een *samengetrokken mont* (os contractum) benoemt (a), indien men'er de E byvoegde, haeren plooi verliezen zouden; daer de O, verdubbelt, den mont volhoudt, en de U, samengetrokken. Zoo dat my de E van die natuure zy, dat de klank der A en I, waer tusfchen zy staet, door haer worde vervangen, voortgezet, en dus met eene kleine montsluitinge of opeatinge verlengt; dat heel anders is met de O en U, die zich moeten verdubbelen, omdat haer geen Klinker, zonder toonveranderinge, hulp doen kan, gelyk blykt in de Twee-klanken *Oe*, *Ou*, *Ui*. Dus kan de I noch
de

(a) De Ract p. 8. Quz si | *lent, os plenum*, in opposi-
perpendamus, advertemus | tione ad *Schurek*, quod appel-
&c. Masorethas vocasse *Cho-* | lant os collectum.

A Moonen verdedigt. 9

de A verlengen, noch de E, noch zich zelve: by de A gevoegt, maekt zy den Tweeklank *As* uit; by de E, den *Ei*; by zich zelve, is zy als het gekryschende geschreeu der zwaluwen. Veel minder kan de A zich zelve of eenigen anderen Klinker verlengen: by zich zelve geplactst, dat is, verdubbelt, kan zy geene toonverlenging, om haere ongeschikte gaeping, aen de uitspraeke toestaen, die ons van zelf de opening der lippen doet verkleinen, en het flaeuwen afvordert in de voorgenoemde *Daer*. *Maer*. *Tael* enz (a); achter de E, de Engelsche *Ea* geworden, zoo zy de Grieksche *η* of *Eta* niet kan uitmaeken, of achter de andere Klinkers, smelt zy nooit in een. De E dan alleen verlengt de A, zich zelve, en de I. Onze oude Duitschers, ziende, dat de E naer haeren aert en natuurlijke vloeibaerheit, drie Klinkers van vyf verlengden, hebben haer mischien hierom (het is maer eene gissing) als een teken van verlenginge, ook by de O en U gevoegt (waervan geene duistere voetstappen

A 5 zyn

(a) *Anon. Bataw. p. 61.*
Ejusmodi autem continua-
tio soni videtur haud fuisse
admissa in elocutione literæ
A; quæ nempe est hiatus
maximi: quippe non pro-
nunciarunt *aa*; sed, pro

maximi illius hiatus incon-
ditâ ac arduâ nimis, conti-
nuatione, diphthongo usi
sunt *aa*: labiorum apertu-
ram primum intendentes in
a, mox spiritu eodem remit-
tentes in *e*.

zyn overgebleeven, in *Geboden, Goden, Borden, Zoden* (cespites) en *Bodem*, die, de D uitgeworpen, van de Poëten samengetrokken worden tot *Geboôn, Goôn, Boôn, Zoôn, Boôm*, in plaetse van *Geboên, Goên, Boên, Zoên, Boêm*) hoewel dit van onze laetere Taelschryveren met reden verandert is.

Zoo ziet Gy dan, myn Heer, de laetste der twee tegenwerpingen van den Taellievenden J: Nylœ, in zyne Aenleidinge ter Nederduitsche taele in het zesde Hoofdstuk van de Spellinge en kracht der letteren, tegen de *Ae* van *Moonen*, wederlegt, en de reden, waerom de *E* in *Staan, Gaen, Raet*, eene verlengde *A*, en in *Root, Moot, Boom*, noch in *Duur, Muur*, geene verlengde *O* noch *U* maeke (a). Ik wille dien braeven Nederlander, voor wien ik zeer groote achtting hebbe om zyne Godgeleertheit, Taelen Stylkennis, wel eens gevraegt hebben, of, schoon de *O* noch *U* door de *E* verlengt worden, het daerom niet konne waer zyn van de *A*, zoo wel als van de *I* in *Bier, Fier* enz: Dit wordt overgeslaegen, zonder eenige reden te geeven, waer om het meerder

(a) Dus is dan ook aen | het geen gevolg zy, indien
 W. Sewel de reden, die hy | men wil spellen *Naem*
 afvordert, gegeeven, waer- | voor *Naam*, dat men ook
 om E den klank van A kon- | moete spellen *Roemsch* voor
 ne verdubbelen, en van O | *Roemsch*.
 niet, en aangewezen, dat

A. Moonen verdedigt.

der waer zy van de I, dan van de A.

Eer ik de andere of eerste tegenwerping deezes Schryvers over de *Ae* zoeke op te lossen, en van den aert, en kracht der Klinkeren afscheide; zal ik op deeze en andere gronden de Spelling met twee Klinkeren in de Werkwoorden *Raeden, Leeven, Geeuen*, als mede in het Meervout der Zelfstandige Naemwoorden *Taelen, Heeren, Boomen* (a), heel omstandigh van Nylöe tegengesprooken bladz: 44--48, voor zoo veel myne krachten, die zwak zyn, toelaeten, trachten te verdedigen, en aen te toonen den misflagh van W. Sewel in het schryven van *Leyder, Keyzer* en van *Huys, Muys, Kluis*.

Hier toe verdeele ik de Klinkers in *Enkele*, eenen *Langen*, en *Dubbele*. De Enkele zyn A, E, I, O, U, de Lange is de Y; de Dubbele zyn *Ae, Ee, Ie, Oo, Uu*. Hier van staet ons nu de natuur te onder-

(a) Wel heeft het W. Sewel gevat en verdient 'er lof om, die de Klinkers in de woorden *Zacken, Beenen, Posten* enz. nootwendigh verdubbelt wil hebben, om dat (dus zyn de woorden van den Boekzaelschryver) wanneer men *Zaken, Beenen, Posten* schreef, een Vreemdeling, die niet wist, wat deeze naemen betekenden,

maer ondertusfchen geleert hadde, dat wy het Meervouwige Getal onzer Naemwoorden met byvoeginge van de lettergreep en uitdrukken, in een woordenboek zoude zoeken *Zak, Ben, Pot*, en dan *Zacken* voor *Zakken*, *Beenen* voor *Bennen*, en *Posten* voor *Postten* neem-

onderzocken. Zoo ik weder de Raet naer zynen naem als raet vraege, zal Hy my, gelyk zyn oordeel het begin der zaaken gewoon is uit te pluizen, eene grontoirzaak aen de hant geeven, om de *Enkele* en *Dubbele Klinkers* wel te onderscheiden. Ik zal U hier zyne meening verkorten en ter loops ophelderen. Hy, gelyk wy de Nederduitsche, de Hebreusche Klinkers in Enkele en Dubbele willende verdeelt hebben, toont, dat niet geloochent kan worden, dat een Klinker, als Klinker, alleen het gehoor tot een voorwerp heeft, even als men zegt, dat een Muzykkonstenaar een goet gehoor moet hebben; en als Vondel elders:

Een ieder lit gevoelt. Het oor verneemt den klank.

Dit bewyft Hy uit den aert der luchtbeveeginge, van de tonge gedrit tot het oor, dat van ieder Klinker een klaer en onderscheidendlyk geluit of klank moet vangen en dus hooren. Want men noemt eenen klank klaer, om dat hy klaer gehoord wordt. Dewyl nu alle luchtbeveeging elkandervolglyk (succesive) geschiedt, moet'er noodwendigh een punt des tyts voorbygaen, eer de beweegkringen aen het hoorende oor

gc-

A. Moonen verdedigt. 13

gebrooken worden. Ieder Klinker eischt eene vertoeving, ieder heeft tyt van nooden, om gehoort te worden. De Raet noemt die vertoeving eenen Weezendlyken Tyt (Tempus Essentiale). Wy kunnen het eene Poos noemen, die het weezen eener Klinkletter uitmaekt, als zonder de welke zy geene Klinkletter blyft. Hierop bouwende, gaet Hy verder voort en beweert, dat een Enkele Klinker eene Enkele, en, om dat hy Enkel is, maer Eene Weezendlyke Poos; maer dat een Dubbele, uit twee Klinkeren bestaende, Twee zulke Weezendlyke Poozen van nooden heeft: want zonder dat waeren zy geene Dubbele, en behoefden niet verdubbelt te worden: zoo dat de Dubbele eene vertoeving of Poos, die eens zoo lang, of die tweemaal de zelve is, dan die der Enkele, af eischen (a.) Hoe eigendlyk is dus de natuur

(a) *Dewyl dat het werkje van de Raet bezwaerlyk te krygen, en niet in ieders banden is, zoo zie hier, Leerz, zyne Latynsche woorden: p. 29. Docuimus vocales, quatenus vocales sunt, sonare per se Def. 1 & 2: at vero, si vocalis sonabit, requiritur, quod auribus percipiatur; sonus enim auditus proprium objectum est; id autem si fiet,*

continuandus est, donec aër per vibrationem linguæ circulos sui motus ad aures ejus, qui sonum percipiet, deferat, & quidem singularum vocalium distinctos. Necesse etenim est, distinctum sonum aures nostras ferire debere distincte. Quandoquidem igitur omnis motus aëris successive fiat, non potest non fieri, quia

tuur der Klinkeren, zoo der Enkele, als der Dubbele, uitgehaelt, die op de tonge en naer den spraekklank onderzocht, wiskunstiger wyze, dit alles bevestigen? ja, die U en my van zelf doen blyken, waerom de Y moet *Lang* genoemt worden, als die eene *Langere Poos*, of zoo te zeggen, eene *Dubbele*, van de uitspraekke vordert, dat uit alle woorden, waer in zy gebruikt wordt, als in *Myn, Zyn, Pyn*, gevoelt en gehoort kant worden. Nootzaeklyk moet zy van de Enkele gescheiden worden, niet alleen, omdat

quin aliquod temporis fragmentum effluat, antequam praedicti circuli ad tympanum aedis audientis frangantur. Moram proinde vocalis quavis in pronuncian- do requirit; tempore indiget; unde & Orationem, seu, quod idem est, multarum vocalium cum consonis, eodem secum momento sonantibus, pronunciationem horis minutisque dimetitur, tempore circumscribimus & determinamus: moram proinde illam, quam vocalis natura sua, dum pronunciat, requirit, deinceps *Tempus* vocabimus; tum quia haecenus eo vocabulo Grammatici usi fuerunt, tum quia commodius inveniri posse non videtur. Et quidem *Tempus essentiale*, quandoquidem de essentia vocalium est, habere tale *Tempus*;

eo enim ablato, vocalis non manet vocalis.

Cum ergo nulla vocalis concipi potest, quae quatenus vocalis est non sonet; & nullus sonus, qui non fiat successive, *simplex* vocalis *simplex Tempus essentiale* requiret, & quia *simplex*, unum tantum. Quandoquidem igitur vocales *Duplices* duae sunt &c. patet duplices illas duo requirere *essentia Tempora*, si *simplices* unum requirent: sunt enim ideo *duplices*, ut ex dictis liquet, quia ex vocalibus duabus simplicibus conflatae sunt. Requirent itaque *Duplices* moram in pronuncian- do duplo longiorem, quam *Simplices*, seu, quod idem est, bis eandem, quam *Simplices*, ex quibus componuntur.

A. Moonen verdedigt. 15

dat zy Langer van klank is, maer ook, omdat wy beweezen hebben, dat de klank der Klinkeren uit het montopenen en sluiten onderkent worde. De A opent den mont, de U sluit hem; zoo kan'er dan niets klinken voor de A, noch ook niets na de U (a). De kracht en klank der Y bestaet in haere lengte, niet in haere hoogte.

Om nu den knoop toe te haelen en die redekaveling voor ons vierkant te doen staen, zullen wy eene stelling uit het voorgaende opmaeken en vooronderstellen, die wy, de natuure onzer taele niet tegenstrydigh, waerdigh oordeelen, om van onze Lantsmannen overgenoomen te worden; dat, naemelyk, een *Enkele Klinker* by ons eene *Enkele* of *Eene Poos* vereische; een *Dubbela* eene *Dabbele* of *Twee Poozen*; de *Lange* eene *Lange*, om onderscheidendlyk en klaer, naer den aert der Klinkeren, behoort te worden. Eene Poos hebben de *Enkele* in *Dagh, Wegh, Lot*, en behouden ze in *Dagen, Wegen, Loten*. Eene *Dubbele* of twee Poozen hebben de *Dubbele* in

(a) *De Rest* p. 17. Ex quibus sequitur, non posse plures simplices vocales dari, quia ipsae (sc. a. e. i. o. u.) os adaperiunt & sensum claudunt: ante (a) ergo nihil potest sonare &

post (u) ob eandem causam etiam nihil.

Anon. Batav. p. 61. Patet ratio, quare, pro quintuplici ea apertura, Prisci vocabulum numerum statuerint quinquenarium.

in *Raet*, *Heer*, *Boom*, *Muur*, en behouden ze (ik beroepe my op een goet gehoor) in *Raeden*, *Heeren*, *Boomen*, *Miuren*. De Lange Y heeft eene Lange Poos, die byna evengelyk en evenmaetigh is met die der Dubbele, in *Myn*, *Zyn*, *Pyn*, en verliest ze niet in *Mynen*, *Zynen*, *Pynen*. Gelyk als men het Eenvout der Zelfstandige Naemwoorden, en de Wortelgreepen der Werkwoorden in de Gebiedende Wyze met eenen Dubbelen of met den Langen Klinker uitspreekt, zoo spreekt men zonder veranderinge of toonminderinge, met eene gelyke montopeninge, het Meervout der Zelfstandige Naemwoorden, of alle de Wyzen, Persoonen en Tytvoegingen der Werkwoorden uit, zoo van Gelykvloeiende, als daer de Stamletters in de Ongelykvloeiende behouden worden (zie Moonen bladz: 140 en 141.) Het zelve is waer in alle de Byvoeglyke Naemwoorden. Maer, zult Gy zeggen, my moet aengetoont worden, waerom de Dubbele in *Raet*, *Heer*, *Booms* enz. door het byvoegen van den Meervouwigen uitgange of andere Lettergreepige Byvoegselen niet mooge verandert worden, en waerom ook niet in de Werkwoorden, daer een Dubbele Klinker in het Hebreusch dit onderworpen zy, en veelszins in eenen

Enkelen

Enkelen worde verandert. In het Hebreusch, stae ik toe, geschiedt dit, en een Dubbele wordt, zoo door Voor-als Aenhechtselen, in eenen Enkelen verzet; maer ieder, die deeze tael naerstiglyk ten voorbeelde van anderen heeft naergespoort, en de wiskunstige taelstellingen van den voornoemden de Raet met U doorlezen; weet ook wel, dat dan het verlies eener *Weezendlyke Pooze* vergoedt wordt, of door eene *Poos van Breette* (Tempus Latitudinis) die de *Beweegbaere Letters* (Literæ Mobiles) of door eene *Poos van Lengte* (Tempus Longitudinis) die hunne *Toonmerken* (Accentus) of door eene *Poos van Intoorninge* (Tempus Refrenationis) die hunne *Metbeg* aenbrengt. Is dit ook zoo in onze taele? En hebben wy, als de Hebreeuwen, de eene of andere behulpselen, meerdere of mindere Toonmerken, die de schade of het verlies eener Weezendlyke Pooze vergoeden? Ik laete staen meer andere omstandigheden, die andere Spraekkundigen in de Hebreuschsche taele aenmerken, heel verscheide van de onze. Indien de klank der uitspraeke door de Aenhechtselen van Naem- en Werkwoorden in de Nederduitsche taele verplaetst werd en op het aenhechtsel viel, ik gave het pleit schier gewonnen. Maer, nu het

zoo niet is, en de Dubbele klank der Dubbele Klinkeren toonvast blijft, meene ik, dat de dubbele Klinkers onveranderlyk zyn, om dat hunne klank onveranderlyk is, en niet geleezen wil hebben *Raden*, *Herén*, *Bomen*, of *Levén*, *Horén*, *Sturen*, voor *Raaden*, *Hoeren*, *Boomen*, *Leeven*, *Hooren*, *Stuuren*. En al ging die klank in zommige gevallen, als by voorbeeld in *Beeris* van *Beer*, op het Aenhechtsel over, zoude ik naer den tisch en aert onzer taele geene reden weten, waerom de Dubbele Klinkers meer zouden verandert worden, als wy zien geschieden aen alle Twee- en Drieklanken: want de *Au* blijft in *August*, de *Oe* in *Woestyn*, de *Ou* in *Trouwan*, de *Ai* in *Seizoen*; zoo blijft de *Een* in *Leeuw*, en dus in andere. De natuur der Dubbele Klinkeren is de zelve met die der Tweeklanken. De Dubbele houden den mont eens zoo lang open, als de Enkele, en verlengen den klank; zoo ook de Tweeklanken (a), maer met dat onderscheit, dat de laetste den klank, dien de eerste verlengen, in een smelten, dat is, de opening of sluiting der lip-

(a) *Anon: Bateo: p. 61.* | aperturam intendamus pri-
Ad intelligendam nunc | mum in *z*, mox eodem ha-
diphthongum, observandum | litu remittamus in *i*: par
est, eam inde oriri; E. G. | ratio in aliis Diphthongis,
D: quod nempe labiorum | imo in Triphthongis.

lippen naar beide, doch elkandervolgelijk, schikken. Zouden zy ook meer verandert worden, als de Lange Y, die altans in geene woorden van iemand ooit of ooit verandert of verkort is?

Laet my nu eens de redenen toetsen, die Nylöe beweegen, om het tegendeel voor te staen. In de eerste plaetse vraegt de Schryver (met welken naeme Hy met recht magh praelen) wat tael'er zy van die in eenige achtinge zyn, daer eene Lange Klinkletter door twee vokaelen zonder noot wordt geschreeven, en vergeet zyne eige gebruikte Spelling met *Ie* in *Ontfieren*, *Sieraet*, *Maniere*, waervoor geschreeven zoude kunnen worden, *Ontfiren*, *Siraet*, *Manire*. De I, de derde in rang, zoude zoo wel alleen kunnen staen, als de O in *Groten*, *Tonen*, en de U in *Nature*, *Buren*, die beide mintoniger zyn, dat wy getoont hebben, dan de I. Wat van de Hebreusch taele dit aengaende zy, hebbe ik reets gezegt. Maar ik zie, dat men den staet van het verschil verkeerdelyk opvatte, dat zoo zeer niet is. of men eenen Langen Klinker met twee Klinkeren moete schryven (a),

B 2

dan

(a) Want de Enkele zyn somwylcn zoo wel lang, als de Dubbele, dat is, op de Enkele valt de klank der	uitspraacke zoo wel, als op de Dubbele, by Moonen in het 5. kapittel te zien.
--	---

dan wel, waerom men eenen Dubbeleten moete veranderen in eenen Enkelen. Nu zouden de Grieken en Latynen voor my stryden, als die nimmer eenen langen Stamklinker in eenen korten verlengen, indien wy anders naer hun voorbeeld ons konden regelen, dewyl zy geene Dubbele of Verlengde Klinkers, waer over het pleit is, maer niet dan Tweeklanken hebben; buiten dat hunne Uitspraek (Profodiā) op andere gronden, als wel de onze, is gebout (a). Ook vinde ik geene Verlengde Klinkers in de Fransche taele. En of myne stelling uit de Hoogduitsche wel zal kunnen gewrackt worden, twyfele ik zeer.

In de tweede plaetse meent Nylöe, dat de Enkele Klinkers het alleen wel kunnen uithouden, en dat *Le* in *Leven*, *Ho* in *Horen*, *Stu* in *Sturen*, zoo lang zyn; als *Va* in *Vader*, *We* in *Weder*, *Ko* in *Koning*, dat wy toestaen: want zy zyn niet alleen zoo lang, maer van natuure eene Poos langer, en de *A* in *Vader*, de *E* in *Weder*, de *O* in *Koning* eene Poos korter, naer het geen wy voorhene oordeelen beweezen te hebben.

(a) *Anon: Batav: p. 69.*
Syllabarum longitudo aut
brevitas nobis non pendet
ex earum in dictionibus Or-
thographiā, quemadmodum

apud Latinos: verum è cer-
to prononciationis accentu,
quondam una cum dictio-
num notatione syllabis tri-
buto, & per usum servato.

ben. Aldus hebben de eerste Lettergreepen aller dier woorden, die Moonen bladz. 27. XII. optelt, maer Eene of Enkele Poos, en vernoegen zich met den mont te openen; maer de eerste in *Draeken, Taelen, Heeren, Dieren* enz. en van *Haeten, Leeren, Hoor-en, Schuuren*, als ook van *Eenigh, Eenigzins, Eenigheid, Leeraer, Grooter, Boozer, Twee Poozen*, en houden den mont eens zoo lang ter uitgeeyinge haers klanks open. Dit heeft ook plaets in alle woorden, die men op het spoor van anderen moet onderscheiden; als: *Koper* (cuprum) *Kooper* (venditor) en diergelyke, van de Liefhebberen bygebraght, en men onderscheidt ze, gelyk in het schryven, alzoo ook in het uitspreken, anders was het hun onnatuurlyk, even gelyk het hierom natuurlyk is aen de woortjes *Vee, Wee, Zee* bladz: 48 van Nylöe aengetrokken.

In de derde plaetse wraeke ik het gevolg, dat Nylöe maakt, als waere de tweede der Dubbele Klinkeren in *Draeg, Leef, Hoor*, geene Wortelletter, omdat de Wortelwoorden *Ga, Sta, Sla* in eenen Enkel-en, de A, eindigen, en een Dubbele daer geen Stamklinker is. Want de E, zoo dikwyls als zy by *Ga, Sta, Sla* (Grontwoorden in de Gebiedende Wyze) wordt

gevonden, en met verlenginge der Lettergroepe aengehecht, is eene Toevallige Merkleter, gelyk ook *ET* in *Gaet* en *EN* in *Gaen* enz. Toevallige zyn, dat men uit Moonen, keurlyk, naer zyne gewoonte, uitgewerkt, Kap: XXV. kan leeren (a). Nu hebben immers, behalven hunne Dubbele Stamklinkers, de woorden *Draeg*, *Leef*, *Hoor*, deeze Toevallige E, *ET* en *EN*, in de Bedryvende Tytvoegingen zoo wel, als *Ga*, *Sta*, *Sla*. Van *Draeg*, *Hoor* komt met E, *ik Draege*, *Hoore*; met *ET*, *gy Draeget*, *Hooret*, de E als een rustende Scheva, of onnoodigh uitgesmeeten, *Draegt*, *Hoort*; met *EN*, *wy Draegen*, *Hooren*. In 't kort, het is zoo veel gezegt, als, om dat in deeze een Enkele de Stamklinker is, konnen ook in andere de Dubbele geene Stamklinkers zyn. Behoudens des Mans eerbiedenisfe, dit gaet niet door. Ook hebbe ik lang in bedenkinge geweest, of niet

(a) Een stesk bewys vloeit hier uit de eige vooronderstelling van Nylde voor Moonens *Ae*, dat ik dus opmaeke: *Ga*, *Sta*, *Sla*, zyn Wortelwoorden (Nylde staet het toe) voege ik hier de T by, Nylde zegt, dat de A dan door eene tweede vokael moete verlengt worden: Kan de A hier

wel die Verlengende Letter zyn, als die nooit in de Tytvoegingen der Werkwoorden eene Merkleter is? En doe ik het niet beter met de E, die voor zich zelve, en eigendlyk met de T, eene samenverknochte Merkleter bevonden ward? Immers, ja.

A. Moonen verdedigt. 23

niet de E in *Gaen*, *Staen* enz. zoo wel eene Grontletter waere van *Gas*, *Stae*, als in *Zien* van *Zie*, tot dat ik beter was onderrecht. Dat de A alleen in de genoemde *Ga*, *Sta*, *Sla*, volstaen kan, staec ik den Schryver toe; maer wat Hy hier door eene *lange Lettergreep*, daer eene A alleen genoeg is, verstaec, weete ik niet.

Zulks dat Nylöe het quaelyk hebbe opgevat, als Hy verder meent, dat men, ter verdediginge deezes Dubbele Klinkletteren, wel eene nieuwe Spelling zoude willen invoeren, om, namelyk, den Medeklinker aan de eerste Lettergreep te laeten blyven, zonder die tot de tweede over te brengen: dat te verstaen is, van de Scheidinge der Lettergreepen in het spellen en leezen der woorden, van Moonen in het IX. Kapittel verhandelt, spellende *Leev-en*, *Heer-en*, *Tael-en*, *Heer-en*, *Boom-en* enz. even alsof dit een waerom waere, die Moonen de Dubbele Klinkers dede onveranderlyk stellen, omdat men dus de Lettergroepen moet afscheiden. De oorzaak, die dien Taelschikker bewoogen heeft, om dus te spellen, is alleen, om de Wortelletters met de Toevallige of de Aenhechtselen niet te vermeugen, vooronderstellende, dat de Dubbele Klinkers, zoo zy niet toevalligh,

24 De Spelling van

gelyk in *Gaen*, *Slaen*, en *Staen*, of by Sa-
mentrekking, als in *Vaer*, van *Vader*,
Blaen van *Bladen*, *Paen* van *Paden* enz:
verdubbelt worden, onveranderlyke Stam-
klinkers in de Gelykvloeiende Werk-
woorden en alle Naemwoorden blyven;
maer niet om de Spelling der Dubbele
Klinkeren hier door te verdedigen. Maer
ik moete hier ront gaen en zeggen, dat,
zoo Moonen dit verstaen wil hebben van
het afbreeken en afscheiden der woorden
aen het einde eens regels, (Gelyk *Quin-*
tiliaen het Latynsche *Aru-spex*, en *abs-*
temius wilde gesplitst hebben (a), en de
Latynen *te-chna*, *do-ctus*, *a-gnus*, *o-mnis*
afbraeken) ik het hem toestae, als eene
zoete aerdigheid, die eenen Vreemden en
Leerling altyt doet omzien, welke de Gront-
letters zyn, en hoe die vergroot worden;
welke de Wortelwoorden, en hoe die
geboogen: behalven dat eene dusdaenige
Schryffscheiding nootzaeklyk is, en van
veele milde Spelleren magh aengemerkt
worden, die met hunne *Lichchaemen*,
Lachchen, *Loochchenen*; en met *Dinggen*,
Ringgen, *Stankken*, *Dankken* enz. zoo veel

(a) *Quint: Inst: Orator: r. dabit: abstemius, quia ex*
VI. Aruspex enim, quia abstinentia temeti compo-
pars ejus posterior à spe- sita vox est, primæ relin-
quenda est, S literam tertiæ

A. Moonen verdedigt. 25

op hebben. Doch verstaet die Heer dit van het spellen, zoo als men de kinders en de eerste jeugt in de Spelkunst onderwyst, gelyk het my toefchynt uit het geen Hy zegt bladz: 32 van de Z en V, koomt het my wat oneigendlyker voor, zoo om het wangeluit, dat Nylöe oordeelt te zyn in *Dagh*, *Dug-en*; *Wegh*, *Weg-en*; *Dak*, *Dak-en*; *Lot*, *Lot-en* enz. als omdat naer de Spelling van Moonen de H van *Dagh* en *Wegh* om het Meervouwige Aenhechtliel moet weghgeworpen (zie Moonen bladz: 109) en dat de T, F en S van *Raet*, *Neef*, en *Huis* even daerom moeten verandert in D, V en Z (zie bladz: 107 en 108.) en geschreeven worden *Raeden*, *Neeven*, *Huizen*. Zoo dat my de oude Spelwys (niet de gewoone afbreeking in het fchryven, die echter Moonen ook aen ieder toefstaet te volgen) wel het meest zoude behaegen, doch niet met uitsluitinge der andere regelen, in andere foorte van woorden, als waervan wy hier gesproken hebben, aengaende de Spel- en Schryffscheid- ing van Moonen meer gegeven, die ons alle zeer behaegen, en, om dat zy steek houden, naergevolgt zullen worden.

Met weinige woorden en zonder my veel te prangen, kan ik nu, op de gronden,

te voren gelegd, timmerende, tegen de spelling met *Ey* in *Leyden*, *Keyzer*, en *Vy* in *Huys*, *Muys*, *Kluys* van W. Sewel, eenen vlytigen Liefhebber en Kenner anderszins onzer spraeke, myne gedachten, U ten believe, aentekenen. Wy hebben de *Y* van de Enkele afgezondert, en *Lang* genoemd, om dat zy eene Langere Poos, byna die der Dubbele evenaerende, van de tonge en uitspraeke geniet. Ook hebben wy gezien, dat de *A*, de eerste en hoogste klank der Enkele Klinkeren, achter geene haerer Gebuurletteren of tot eenen Verlengden Klinker, of tot eenen Tweeklank konne smelten; zekerlyk, omdat het in alle Dubbele Klinkeren, Twee- en Drieklanken, natuurlyk en eigen is, dat de meeste klank op de eerste Klinkers valle (zie Moonen bladz: 22) gelyk dit by de stukken en uit de taek zelve blykt, die ons niet een eenigh woort uitlevert, daer de *A* voor zich eenen anderen Klinker toestaet, als die ze in den klank niet kan overhaelen, willende dus de eer hebben van de eerste en hoogste te zyn, zoo in rang, als daer zy in de Twee- en Drieklanken wordt gebruikt. Is dit nu waer, gelyk het gebruik leert, met de *A*, en wrackt zy om haeren hoogen klank eenen Klinker voor zich;

zoo

A. Moonen verdedigt. 27

zoo leeren wy, dat de Y, van klank sterker en scherper, dit met haer natuurgemeen hebbe, en zoo veel minder, dan de A, als zy Langer is, voor zich eenen Klinker toe-laete. Behalven dit, wat geregelde mont-opening kan men de Ey, welke de Vy geeven? Zal men haer eerst eene Enkele en dan eene Lange Poostoeëigenen? Hoezullen zy dan in een smelten? Zouden zy dan niet den Drieklank nader koomen? Neen maer die eischen mede van de eerste letter den verhevensten klank, eenen klank, daer de uitspraak het eerst en meest opvalt. Ook zal deeze Schryver, naer ik meene, de Ey en Vy niet onder de Drie- maer onder de Tweeklanken tellen, daer zy echter, dus geschreeven, niet toe behooren. Want de Tweeklanken hebben met de Dubbele Klinkeren twee Poozen (wy hebben het getoont, en zy krygen daer van hunne benaeming) in tegendeel hebben de Ey en Vy eene Enkele Poos met eene Lange, en moeten daerom van de andere gescheiden worden, als die, meer dan hunne gebuur-en, de Tweeklanken, deeze twee Poozen natuurlyker wyze zouden overschryden. Doe hier by (om ook uit den gemeenen spraekklank te pleiten) dat, zoo men voor Ei schreef Ey in *Loydon* (ducere) en *Reyzen*

Keyzen (proficisci) ten onderscheit van *Lyden* (pati) en *Ryzen* (surgere) de eerste woorden , die eenen Klinker meer hebben , nootwendigh eenen Klinker sterker mosten gehoort worden , dan de laetste , dat , buiten verschil , het gehoor anders kan uitwyzen. Alle welke zwaerigheden men ontgact , zoo men , als Moonen en veele anderen , *Ei* en *Vi* schryft. Dan hebben zy de natuur der Twceklanken , die uit twee Enkele Klinkeren , gelyk de Drieklanken uit drie , bestaen. Dan valt de eerste en meeste klank op de eerste letters ; dan is het onderscheit natuurlyk in *Reizen* en *Ryzen* , *Leiden* en *Lyden*. Maer , welke magh toch de reden zyn , waerom men , dit niet tegenstaende , zoude dienen te schryven *Leyder* , *Keyzer* ; *Huys* , *Muys* , *Kluys* ? Het is , zegt de Boekzaelchryver uit Sewel , om dat een kint leezen zoude , als men *Ei* en *Vi* schreef , *Le-ider* , *Ke-izer* ; *Hu-is* , *Mu-is* enz. en dit heeft Sewel ondervonden. Ik ben verzekert , en ieder kan eene proef neemen , dat een kint veel eerder leezen zal *Le-yder* , *Ke-yzer* ; *Hu-ys* , *Mu-ys* , *Klu-ys*. Want een kint , hebbende de groote kracht en klank der Y in *Myn* , *Zyn* , *Pyn* , geleert , zal zich verleegen vinden met de E en U , niet weeten , hoe die

A. Moonen verdedigt. 29

die te mengen, en ze dan afzonderlyk uitspreken. Ook begrype ik de kracht deezer tegenwerpinge niet. Want zoo een kint om de I den Tweeklank *Ei* niet zal weeten te smelten, zal het om de Y den Tweeklank *Uy* wel kunnen mengen? En waerom zoude het meer *Le-ider*, *Hu-is* enz. leezen, dan *De-uren*, *Re-iken*; *Go-ut*, *Zo-ut* leezen? Men moet alle Twee- en Drieklanken den Kinderen leeren voegen. Uit zich zelve kunnen zy het niet. Die hun de *Au*, *Ai*, *Eu*, *Oe* enz. die hun de *Aei*, *Aeu*, *Eeu*, *Ieu* enz. leert uitspreken, kan en moet hun ook de *Ei* en *Ui* leeren. Gelyk men ze onderwyst, zoo doen zy, ja zweeren by hunne Meesters. Och! hadden de Schoolmeesters en Meesteressen goede gronden, beter gehoor, beter Spelkunsten. Wilden zy maer naer braeve Mannen, voornaeme Schryvers, rechte Vraagbaeken, luisteren, en hunne Spelchikking boven die van anderen, deezen of geenens neuswyzes Koster, aenneemen. Van de Schoolvrouwtjes, die maer geroepen schynen; om het kinderschreien met haere vrouwelyke achtbaerheit te susen; die voldoen kunnen, met de kleine Jeugt de letters te leren, verwachtte ik het juist niet, noch het is ook zoo noodigh: maer van de Meest-

Meesteren, hadde ik 'er maght toe, zoude ik het eischen. Zy leggen de gronden. De meeste volharden, zoo als zy van hun geleert hebben, indien zy niet in andere handen vallen. De eenige oorzaak van het verval onzer schoone Moedertaele is hier te zoeken. Het is de post der Meesteren, hunne bediening, hun plicht, de spelling, naer de beste en deffigste Schryvers, de spruitelingen te onderwyzen, schoon zy daer naeulyks aen willen. Maer, hoe! ik beschuldige ze te onrecht. Hoe veele zyn 'er niet, die met zulk eenen yver en stantvastigheid, is het maer geene styfkoppigheid, de *Au* doordringen, en geschreeven willen hebben *Wysheyd*, *Neev*, *Geloov*, omdat men *Wysheden*, *Neeven* en *Gelooventen*, in het Meervout zeggen moet, zonder het Een- of Meervout te verstaen; zonder op de merktekenen te letten, ik laete staen te weten, waernaer eene tael moete worden getoetst. De Montopening en Sluiting; het vloeien of stuiten der tonge zyn eigenschappen der uitspraeke, die onafscheidendlyk de spelling onderscheiden en zeker maken. Ieder zoeke hier de evenredigheid; ieder betrachte de welluidendheit.

Ik hebbe mischien, myn Heer, U reets te lang, tegen de vriendenplichten, mer de

A. Moonen verdedigt. 31

de natuure der Klinkeren opgehouden, en des in verlange gelaeten, hoe ik het eerste van Nylöe over de *Ae* zoude oplossen, en toonen, dat wy ook om die reden niet behoeven *Aa* te schryven. Dit was my overgebleeven. Zie hier de zwaerigheid en eigene woorden van dien Taelkundigen: *Immers is de Ae in de Latynsche taele een tweeklank in de woorden Caesar, Nacvia, aegrotus, aemulus enz. en hoe werd die by de Romeinen uitgesproken? niet Cesar, Nevia, egrotus, emulus; ook niet Casar, Navia, agrotus, amulus; maer met eenen klank uit A en E samengesmolten, en het geluit van de Grieksche η uitbrengende.* De redenen, die de Geleerde Sprækkenners over het uitspreken der Latynsche *Æ*, voorhene hebben betwist, zal ik, hier onnoodigh, voorbygaen, de hoedaenigheid niet te nacukeurigh uitpluizende, en my vergenoegende met het geen de Koninglyke Hofraet, de Letterwyze Rutgers, in zyne verscheide Leezingen, tegen Lipsius beweert heeft, die, niet gisfender wyze, maer al op eenige gronden en uit klaere voorbeelden toont, dat de Latynen aen de *Æ* den klank, niet der Grieksche η, maer hunner E, gewoon waeren te geeven. Ik hoope, dat gy de moeite zult willen
nemen,

neemen, om Hem op te slaen. Onder andere zal ik echter het eerste diens Beleezenen Schryvers hier invoegen, waer uit alleen Gy zult konnen zien, wat van de zaeke zy: *Dewyl op zoo veele en zoo oude steenen, die de geheele werelt door gevonden worden, de tweeklank (Æ) met deeze letter (E) en die wederom met geen en, zoo menigmaelen verwisfelt wordt, wie is 'er, die niet zie, dat dit uit de mengeling der uitspraekes gesprooten zy? Zoo zal men hier en daer leezen Extærum, Benzæ, Salutæ, Cæleri, en in tegendeel Ale, Ere, Cure (a). Al te klaer, het geen ook uit de Opschriften zeker is, als dat men het zoude konnen wraeken. Ook zoude ik niet weten, waerom de Latynen hunne Æ dus naer Nylöe zouden hebben uitgesproken. Die maer eeniger wyze de boeken der Grieken en Latynen heeft ingezien, weet wel, en kan het ook by Festus (b) leezen, dat de Ouden naer de Grieksche gewoonte de *Æ* door *AI* schreeven. Quinktiliaen zegt, dat zy*

(a) *Jan: Rutger: Lect: var: lib: III. Cap. V.* Cum tot ac tam vetustis Saxis, quæ toto terrarum orbe exstant, Diphthongus cum eâ literâ, & contra, toties confundatur, quis est, qui non videat, id è pronunciatio-

nis confusione ortum? Itaque *Extærum, Benzæ, Salutæ, Cæleri*, & contra, *Ale, Ere, Cure* passim legas.

(b) *Festus in A. E. Æ* syllabam antiqui Græcâ consuetudine *AI* scribebant, ut *Anlais, Pissai, Musai*.

zy in de Grieksche *Ai* voor de I de E geplacet hebben (a). De oude gedenkschriften toonen het veelmaels, en de laetere leeren ons, dat de *Æ* der Latynen in de vorminge der Grieksche woorden voor der Grieken *Ai* gevormt is. Dit getuigen *Cæsar* van *Καίσαρ*, *Æmilius* van *Αἰμίλιος*, *ægrum* van *ἀιργρόν*, volgens Festus, dat, naer Dacrius, de *v* uitgenoomen, vermindert wordt tot *αιργρόν*, waerop Skaliger aantekent, dat men oulings *niger* schreef voor *æger*. Des zoude ik denken, dat de Latynen, by gevolg van tyden, den klank van *Ai* voor hunne taele, wen zy in de gulde eeuw ten top van milde zoetvloeiendheit werd verheeven, te hart vindende, die daerom verandert in E, de A tot een merkteken behouden, en ze dus verzagt hebben. Zoo dat hunne *æ*, van de Grieksche *η* niet afkomstigh, van de *αι* gesprooten zy, even als hunne *æ* in plaetse der *αι* is gestelt in zoo veele woorden, dat wy het te toonen niet noodigh oordeelen; hoewel ik het maer opgemerkt wil hebben, om eens te vraegen, wat mengelklank de

C

La-

(a) *Quintil. inst. Orat. Lib. 7. Cap. VII. Ai syllabam, & ð efferebant; quidam*
cujus secundam nunc E lite- *semper, ut Græci, quidam*
tam ponimus, varie per a *singulariter tantum &c.*

Latynen de *æ* gegeven hebben, zoo zy de *æ* door *η* uitspraeken.

Hoe zeer wenschte ik, dat ik U, mynen Vrient, eenige voldoening, ter zaeke dienende, moght hebben gegeven, even als ik wensche, dat ieder, niet te kiesch, echter nœukcurigh, zich naer de Spelling van mynen Moonen wilde schikken, die, zoo natuurlyk naer de tongvouden gestelt, geenen Klinker of Medeklinker te vergeefsch, zonder gehoort te worden, toelaet te schryven! Ik hebbe in het begin, doch stoutelyk, zondet voorbeelden van reuke-loose onderneeminge in het oog te hebben, op my genoomen, dien Spelkundigen, die zich door eigene wapenen konde verweeren en het velt winnen; die niemants pen, veel min de myne, behoefde, in alles voor te staen. Ik hoope, zoo zedigh, als het zulk eenen past, het begonnene te volvoeren, doch kortelyk en als ter loops, niet anders zullende byhaelen, dan het geest de twee voornoemde taelryke en vlytige Nederlanders, Nylœ en Sewel, in Moonen schynen te wraeken. Anderen, dien het lust door schryfgebruik hier tegen te druischen, laeten wy in hunne zinlykheit. *Quot homines, tot sunt sententiae*, zoo veele hoofden, zoo veele zinnen, is toch het gemeene.

A. Moonen verdedigt. 35

meene zeggen. Die met de beste redenen zyn gebruik weet te styven, zal den lesten speltriomf weghdraegen.

Daer Nylöe van het geschil der C en K gewaegt, meene ik, hier verschillende, dat men in de woorden, *Cesar, Cicero, Ceder, Cypres, Oceaen, Cichorei*, de C wel magh af- en uitwerpen, en de K voor- en inlassen, om de redenen, van Moonen gesterkt. Maer, waerom is de C niet te verwerpen? Welke de reden? Zal ik hier moeten gissen? Zoude de hardigheit der uitspraekes my dit verbieden, of het wangeluit? Immers niet haere harde spraekklank, als die onze taale somtyts groote deftigheit byzet; zoo hy maer wel geplactst en in eene rede wel getempert wordt. Van den Vondel, in het stylwikken de uitsteekendste, laet in eene Opdraght, de Toneeldichtkunst met zyn puikpensel affchilderende, deeze ontleende stylles invloeien: *Muzikanten huwen beele aan hulve toonen, en zoete aan wrange geluiden, om het gehoor met meer zoetigheits en bevalligheits te kittelen.* Het is al geene bevalligheit, dat enkel zacht is. Gelyk een Schilder de verwen, flaeuwe of gloeiende, best schikt, zoo als zy zich best verdraegen; zoo zal een Stylschikker niet quaelyk werken, als hy hoogdravende en

manhaftige zaeken met woorthaftige Letteren, letteren, die kracht hebben; en integendeelenen zoetvloeienden styl, met zachte woorden en boeckstaeven, ter taelzoetigheid, opsiert. Beide deeze stylwyzen onderscheiden zich door woorden en letters, ten overheerlyken luister onzer kunstige Pronktaele, die, krachtigh en liefvloeiende, met aerdigheid verrykt, en, op eige vederen grootsch; allenthalve schoon is. En waerom is de K in deeze Nederduitsche woorden te hart, en niet in de Oirsprongkelyke Grieksche, daer het Nederduitsch in spraekgeluit en andere gevallen overeenkomstiger is met het Grieksch, als wel met het Latynsch? Voor de A, O en U, ziet men ze, zonder veel tegenzeggens, van de voornaemste Schryveren en Dichteren deezer eeuwe alleszins, en in *Kato*, *Korinthen*, *Flakkus*, *Markus*, gebruikt, maer aen de E, I en Y, schynt men ze te weigeren. En wat hier van de reden? Om dat de Latynen zulks deden. Wat hebben wy met het Latynsch uitstaende? De Grieken, vertaelen *Cicero* door *Kikeraon*; wy, hen liever naervolgende, vermoogen *Kikero* te schryven, en doen niet ongerymts; ja volgen hen, daer wy 'er niet op letten. Want of niet *Kelder* van *Cella* met den Duitschen uitgang;

gang; *Kekers* van *Cicer*; *Kerse* van *Cerasum*; en *Kist* van *Cista*, afgeleid zy, werpe ik U eens op, als een balletje van gisinge, mischien lichtelyk af te kaetsen. Het wangeluit zult gy zeggen, laet het niet toe. Maer dat went zich aen het oor, als de veranderlyke *Mode* aen het oog, ja wordt meer en meer aengenaem, behoudens, dat het op de tonge niet onnatuurlyk en tegenstrydigh zy. Hierom het zeggen van den Latynschen Redenaer: *De Spelling dient de gewoonte, en is daërom zoo menigwerf verandert* (a). Uit zich zelf is het geen wangeluit, maer het stuit quansuis, om dat men het niet gewoon is. Het *Kaizer*, of *Keizer* van *Vondel*, *Brant* en anderen, van het *Kaïwag* der Grieken gevormt, daer de Latynen *Caesar* voor schreeven, is niet oneigendlyk, maer deftigh, en om de geveste gewoonte welluidend (b). Zelf gebruikt *Vondel* dit als eenen Eigenen Naem in het *Inhout* van *Peter* en *Pauwels*: *De Apostels, Peter en Pauwels, van Keizer Domitius Nero in den kerker gesmeeten* enz. *Kyprus*, *Keder*, *Kypres*, *Okeuen*, *Kibori*, *Kichorei* zyn myne ooren al gewent, en

C 3 be-

(a) *Quint: Lib: 1. Cap. VII. Orthographia consuetudini servit, ideoque saepe mutata est.*

ing, of een Nederlander in het vertaelen der Latynsche *Æ* niet mooge *ai* of *ei* zetsen?

(b) Hier ryst eene bedenck-

behoude ik met Moonen. Wil iemand in de Eigene Latynsche Naemen, of in zuivere Latynsche Oirsprongkelyke woorden, als: *Celle, Cyns, Cingel* enz. de C behouden (maer zulk een moet ze dan voor de A, O, én U ook gebruiken) Moonen magh het lyden, ik stae het toe, en hy zal geene geringe Meesters volgen; wordt het my maer niet quaelyk afgenoomen, dat ik haer, behalven in de *CH* het burgerrecht ontzegge, gansch uitbanne, voor haeren bastertklank de S, en voor den rechten de K plaetse.

Dewyl veelen in den klank der S, dien zy van Moonen en Nylûe konden geleert hebben, onzeker blyvende, haer veeltyts verkeerdelijk voorhechten, en met de Z mengen, en ik uit Uw schryven bespeure, dat ook Gy niet te vast in de schoenen staet, zal ik, om dit mangel te boeten, alle de woorden, die in het Nederduitsch met de S voor eenen Klinker beginnen, U hier registerwyze laeten volgen, ten minste zoo veele, als my, met de penne in de hant, ooit zyn voorgekoomen, behalven Eigene Naemen van Landen, Steden, Mannen, en wat meer zoo benoemt wordt; waervan echter het Woordenbbek van Hoogstraten wel de meeste zal opleveren. Alle zyn zy juist
geene

A. Moonen verdedigt.

39

geene Oirsprongkelyke Nederduitsche, maer evenwel zulke woorden, die, geburgert, by goede Schryvers in zwang gaen.

S A.	Salpeter.
Sa, <i>welaen</i> ,	Samaer.
Sabbat.	Samen (<i>muà</i>) <i>en alle</i>
Sabberen, <i>besmetten</i> .	<i>woorden, hier mede</i>
Sabel, fabelen.	<i>gekoppelt.</i>
Saegen, <i>schroomen</i> ,	Sammelen, Sammelaer
<i>waer van</i> Verlaegen,	Samt, <i>met, missga-</i>
<i>en, en</i> Voudets	<i>ders.</i>
Saegachtigh.	Sandelhout.
Saei, <i>Staffe, waer van</i>	Sanhedrin.
Sacihal; <i>en</i> Saei <i>van</i>	Sant, <i>een Heiligh.</i>
<i>bonikeeten.</i>	Santory, (<i>Centaurea</i>)
Saciet.	Sap (<i>succus</i>) Sappigh,
Saffier (<i>Sapphirus</i>).	Sapgroen.
Salfoers, <i>wilde Saff-</i>	Sardyn, Sardyntjes.
<i>fraen,</i>	Sarren.
Saizoen.	Sas, <i>Stuis of Spui.</i>
Sakerdaenhout.	Satan.
Sakrament.	Sater.
Sakristy.	Saturdagh.
Salade.	Satyn.
Salamander.	Saufeboom (<i>Oxyacantha</i>)
Salaris, <i>ook een By-</i>	Savelboom.
<i>lialwoort.</i>	Savi, <i>Sali.</i>
Salet.	Savooikool.
Sali.	C 4
	Sedert.

S E.	Seruis.
Sedert.	Seroen, Zalf.
Sedel.	Serpent.
Seffen, <i>waer van Be-</i> <i>seffen.</i>	Serpigh, Serpigheit, <i>Vondel Zerpigheit.</i>
Seffens, <i>teffens.</i>	Servet.
Segrynleer.	Servys.
Sein (<i>signum</i>) Scin- schoot.	Seulen.
Seisen, <i>Moonen Zeis-</i> <i>sen.</i>	Sexe,
Sek.	S I.
Sekret.	Sidderen.
Sekretaris.	Sier <i>maeken.</i>
Sekte.	Sieren, Sieraet enz.
Seldery.	Signet.
Sement.	Sikkel, <i>Zeissen, ge-</i> <i>wicht of munt.</i>
Senebladen.	Sim, <i>Aep of hengel-</i> <i>gars.</i>
Senilboom.	Simpel.
Sententie, <i>dit magh</i> <i>men wel uitwerpen,</i> <i>om dat Vonnis</i> <i>Vonnissen genoeg</i> <i>in het gebruik zyn.</i>	Singel.
Serafynen.	Sint, <i>Sadert.</i>
Sergie.	Sintjanskruit.
Seremoniën.	Sintels, <i>Smitskoolen.</i>
Seringen.	Sipier.
Serjant.	Sippen, <i>pasjes proev-</i> <i>en.</i>
	Sirken, <i>piepen als een</i> <i>musch.</i>
	Siroop.

Sisen.

A. Moonen ver dedigt. 47

Sisfen.	Sorbe, Sorbenboom,
Sister (<i>modius</i>)	<i>Spreenbezy, Spreu-</i>
Sitroen.	<i>bezyenboom.</i>
Sitrullekruit, <i>Kau-</i>	Soubatten.
<i>woerde.</i>	Soudeeren.
Sitsen, <i>Oostindische.</i>	Sousse, Sousliertje.
Sivet.	Soufys.
Sizeleeren, <i>graveer-</i>	S U.
<i>en.</i>	Suf, Suffen.
S O.	Suiker, Suikeren, enz.
Sober.	Suizelen, Suizeling,
Soeflet.	Suizebollen.
Soetelen, Soetelaer	Suizen.
enz.	Sukade.
Sokken.	Sukkel, Sukkelen,
Soldy, Soldaet enz.	Sukkelaer enz.
Solfer.	Sul.
Sallebollen.	Sulfer.
Sollen.	Sullen, Sullebaen.
Som, Somme.	Surkel, <i>veltzuurring.</i>
Somber.	Sus! Susfen.
Sommigen, <i>Moonen</i>	S Y.
<i>Zommigen.</i>	Syfer.
Somp, Sompigh, <i>veen,</i>	Syffelen (<i>Sibilo</i>)
<i>veenigh.</i>	Synagoog.
Somtyts, Somwylen.	Synode.
Sondeeren.	Syns.
Soort, Soorteeren.	Sysje, <i>distelvink.</i>
Sop, Soppen enz.	

C 5

Gelyk

Gelyk de S deeze woorden begint, zoo begint zy ook Lettergreepen voor eenen Klinker midden in het woort, waer van ik eenige, niet alle, zal byvoegen, als:

Aenbangfel.	Mengfel.
Aenhechtsfel.	Misfen.
Anderfins, Veelfins,	Pantfier, Pantfer.
<i>Mbonen</i> Anderszins,	Penseel.
Veelszins.	Perfik.
Artfeny.	Perfoon.
Balfem.	Peterfeli.
Beginfel.	Plotfeling.
Blikfem.	Predikaetsf.
Bloesfem.	Prinfes.
Bootsfeeren.	Profeefy.
Deesfem.	Quanfelen.
Dekfel.	Quetsfen, Quetsfuur.
Droesfem.	Schakeerfel.
Eilaf.	Schepfel.
Fatfoenlyk.	Speseryen.
Filosoofy.	Staetsf.
Fronfel.	Steunfel.
Hersfenen.	Tusfchenwerpfel.
Hyfop.	Voorzetfel.
Knerfetanden.	Waesfem.
Kreitfen.	Zeisfen.

Vervolgens gaet Nylöe voort, en fchynt
weinig

A. Moonen verdedigt. 43

weinig byzonderheit te stellen in de *CH* en *G*, stilzwygende, als uit zyne schriften blykt, de *GH* verwerpende. Myn bedunkens, is de *CH* niet alleenlyk wat scherper, maer van keelgeluit veel scherper, gelyk ook Moonen heeft aengetoont. Zoo veel als de *P* scherper is, dan de *B*; de *T*, dan de *D*; de *F*, dan de *V*; de *S*, dan de *Z*; zoo veel sterker is my de *CH*, dan de *G* of *GH*. Ook oordeele ik, dat men, dit aengaende, gelyk ook in de geheele Spelkunt, zich deeze stelling niet moete laeten ontwringen: *men schryft best, zoo als men spreekt; en men spreekt best, zoo als men schryft: maekt men onderscheit in het schryven, men moet het ook maeken in het spreken.* Den rede leerenden Latyn, aen wiens oordeel wy veel zouden overgeeven, docht het mede zoo (a). *Christus, Christoffer, Chrysostramus* klinkt anders, dan als men schreef *Gristus, Gristoffer, Grysostramus*. Moete ik de *Ch* eenen harderen klank geeven voort aen het woort; waerom ook niet aen het einde? *Kracht, Geslacht, Licht*, is doordringender en krachtiger, en koomt uit eene scherpere aenssemblaezinge voort, dat

Maght,

(a) *Quint: ibid: Ego (nisi quod consuetudo obtinuerit) sic scribendum quidque iudico, quomodo sonat.* | Hic enim est usus literarum, ut custodiant voces, & velut depositum reddant legentibus.

44 . De Spelling van

Maght, *Plaght*, *Gewicht*, inzonderheit zoo men de G hier van de H berooft, en ze gebuurloos staen laet. Want het geen *Moopen* van de G, wanneer zy eene Lettergreep na eenen Klinker besluit, of eene Lettergreep begint, die op eene G volgt, bladz: 7 ons opzet, houdt op eene lekkere tong zyne proef, en bevestigt, dat zy, naer haere natuur, alsdan den klank in het midden des monts als ophoude en niet uitblaetze, dat zy ruim zoo krachtigh gewoon is achter de N in *Tang*, *Lang*, *Wang*, en, schoon de *Uitgang* van het *Meervout* hier bykoomt, behoudt, in *Tangen*, *Lange*, *Wangen*. Hier van daen, als had de G van natuure geene blaezende kracht, hebben zommigen, inzonderheit de *Bybeltolkers*, zoo mildelyk de H bygevoegt, en, daer zy niet behoorde; die blaezing toegestaen. Alzyn zy daerin te beschuldigen, zoo hebben zy echter hierin gelyk, dat de H, wanneer de woorden eene uitblaezing vorderen, nootwendigh de G moet vergezelschappen. Des worden *Wegh* (via) *Dagh* (dies) *Plagh* (solebam) in geschrift en uitspraeke zinnelyk onderscheiden van *Weg*, *Dag*, *Plag*. In *Maght*, *Plaght*, *Gewicht* en diergelyke wordt de uitblaezing gehoort en gevoelt, maer niet in *Vlag*, *Heq*, *Rug* enz. Ik
beken-

A. Moonen verdedigt. 45

bekenne, men moet naeukeurigh luisteren, en het is noch moeilyker te hooren, of die uitblaëzing achter de Dubbele Klinkers, of Tweeklanken de G moete byzyn, dan niet: maer de reden hiervan is, om dat de Dubbele Klinkers en Tweeklanken, moettende Twee Poozen genieten, naeulyks den mont en de G langer tyt vergunnen; daer aen de andere zyde veele woorden, die met eene Enkele Klinkletter voor eenen Medeklinker sluiten, omdat die Enkele maer Eene Pooz heeft, de H in' het Eenvout vereischen, om dien Medeklinker te sterken, waer toe alle Uitgangen in *IGH* te brengen zyn (zie Moonen bladz: 112) Aen den Byvoeglyken Naemwoorden *Gruegh, Traegh, Veegh, Hoogh* enz. kan ik die uitblaëzing (maer dan is zy ook vry sterk) zonder gemaktheit, onderscheitswille, heelwel toestaen. Zoo dat ik my, die met mynen mont, tonge en oor ten raede ging, en den klank zocht af te meeten, in Moonens regelen, de G en *GH* betreffende, altyt en alleszins, hebbe konnen voldoen. Hoe zeer was het te wenschen, dat ieder, deeze wyze volgende, zyn eigen oor, als in het Muzyk, raetpleegde, en naer de tongstreeken luisterde! Maer, wat zal ik zeggen? Quinktiliaen, die my dit zoude toestem-

stemmen, vraegt in het vierde Kapittel van zyn eerste Boek, of wel ieders oor gestelt zy, om den klank der letteren af te vorderen; zekerlyk, antwoordt Hy, niet meer, als dien der speelsnaeren (a).

Nu eens het onderscheit onderzocht tuschen de D en T, en onder het zyltje geroeit, dat Moonen en Nylöe hebben opgezet. De reetsgenoemde W. Sewel wil *Hand*, *Band* gespelt hebben voor Moonens *Hant*, *Bant*. Zyne reden is, dat men veele zacken niet genoeg zoude schiften, zoo men, om de Welluidendheit, met de T in stede der D wilde sluiten; by voorbeeld: *Lood*, dat men smelt, van een *Loos*, dat een uitspruitsel is eener plante. De Letter- en Oordeelkunstige Boekzelschryver, J. van Gaveren, uit wien ik dit las, gelooft, dat Sewel groot gelyk hebbe, en dat de tegenwerping wegens de Welluidendheit beantwoort konne worden, met te zeggen, dat de D op het einde eens woorts den klank heeft der T. Is dit waer, zoo valt hier alles in duigen, en al het vorige overhoop. De Welluidendheit wordt erkent, maer van de hant geweezen. De D krygt eene nieuwe kracht, en dus de Spelling eenen

(a) An cuiuslibet artis est non hercule magis, quam
magis literarum sonos? | nervorum.

A. Moonen' verdedigt. 27

eenen veelverwigen rok. Waerlyk (die Heeren moeten het in my verſchoonen) ik vinde hier niet wezendlyks, en meent derhalven, dat het eerste van den Taelminnenden Sewel van zelf omvervalle, vermits Hy de Welluidendheit toestaet; zonder het welke ik dien Heer tot Nylöe zoude geweest, en met zyne woorden, veilig en buiten schoots, als daertoe genoegsaem, overtuigt hebben. Maer, nu is myne vrage, 1. Of, omdat'er eenige woorden te onderscheiden zyn, men daerom zoo veel andere met de D moete besluiten. 2. Of men, om de woorden te onderscheiden, de Welluidendheit wel mooge benadeelen. Aengaende het eerste, zoude het my dunken, dat men dan alleenlyk die woorden, waarin dit onderscheit plaats grypt, zoude moeten met de D eindigen. Aengaende het tweede, ontkenne ik wel degelyk, dat zulks geoorloft zy. De Welluidendheit, dat is, de natuureige klank, is de toetssteen der Spellinge. Zy eischt de T in het woortsluiten. Moonen heeft het getoont. Nylöe bevestigt het, en met geene zwakke bewyzen. Zal ik nu, onderscheits halve, in woorden van eenen zelve klank en slot, het eene met de D, het andere met de T schryven? Waerom niet liever *Leedt* en *Loot,*

Loot, gelyk als *Moonen Godt en Got*, geschreeven? Dan is het onderscheit, dan is de klank behouden. Doch ik bevinde, dat men in het onderscheiden der woorden zoo meesterlyk te werk gae, even als of hy den hals verbeurde (het zy my met oorlof gezegt) die aen de zelve Boekstaeven, op de zelve wyze geschreeven, verscheide betekenissen toestont, zonder die met andere letteren, of met streepjes en tekenjes af te zonderen. Taelmeesters ondervinden in alle wereltspraeken, geene uitgenoomen, dat veele woorden, eveneens geboekstaeft, dikwyls veele betekenissen aenneemen. *Daegen* (diescere) en *Daegen* (in jus vocare) om uit veele een voorbeeld aen te trekken, laeten zich met *Lam* (mancus) en *Lam* (agnus) niet merken of veranderen. De groote Quinktiliaen zal zulks in zommige gevallen beuzelingen noemen (a). Gy, die zyne tael verstaet, kont Hem in het hoofdstuk van de Spellinge nazien. My schiet hier op de rechte plaetse te binnen het vry aerdigh Stamnaemwoortje *Maet*, dat in onze taele wel vyfderlei, of, als

men

(a) *Lib. I. Cap. VII. Item cum, si tempus, per q, n, o: si comitem per c: si vero causam, per q, ac duas n sequentes scribentur. Frigidiora his alia, ut*

quicquid c. quartam haberet, ne interrogare bis videremur. Et quotidie, non cotidie, ut sit, quot diebus. Verum hæc jam inter ipsas ineptias evanuerunt,

A. Moonen verdedigt. 49

men het net en naer het verscheiden gebruik veeler Steden zoude bepaelen, meer betekenisfen heeft. Hoe zouden de Liefhebbers, die op dat merken en onderscheiden zoo zeer gezet zyn, hieraen, als aen andere, hunne Scheidingkunst oefenen? Men houde myne vorige woorden, wederom in het oog: zoo men de woorden en hunne betekenisfen wil doen onderscheiden in de Schryffspellinge, moet ook de tong dat onderscheit aen het gehoor onderscheidendlyk doen gevoelen, anders, zegge ik weder, is het onnatuurlyk (a). Hy onderscheidt dan wel, en magh afzonderen, die, de Welluidendheit de eere geevende, haer niet benadeelt, maer, wel in acht neemende, gediensstelyk oppast. Dit zal my van Gaveren, noch iemand, geloove ik, betwisten, die het, een ander verschil ter baene brengende, ook schynt toe te staen, maer, om de sluiting der D te behouden, haer aen het slot van een woort den zelve klank geeft met de T. Het zal dan hier myn post zyn, om het tegendeel aen te toonen. Voet derhalven by stuk, en den klank eens Medeklinkers, die hier in aenmerkinge koomt,

D onder-

(a) *Id: ibid: Quæri solet* | *observare conveniat; ut cum*
in scribendo præpositiones, | *dico, optinuit. Secundam*
sonum quem junctæ effi- | *enim & litteram ratio poscit,*
ciunt, an quem separatæ, | *aures magis audiunt p.*

onderzocht. Waertoe het noodigh zal zyn, dat men, om zeker te vonnissen, eene beschryving daervan opmaeke. Moonen bepaelt hem dus: *De Medeklinkers draegen deezem naem, omdat zy, uit zich zelve geen klank hebbende, en voor of achter eenen, of achter meer Klinkers gevoegt, medeklinken, en hun geluit den Klinkeren mededeelen, om door hunne hulp Lettergreepen en Woorden te maeken.* Zoude dit medeklinken en mededeelen van het geluit, zoo men de zaak doorzichtigh beschout en gadeslaet, wel iet anders zyn, alste kennen te geeven, hoe de klank des Klinkers moete worden geboogen? Ik ben deeze waerheeming en naeukeurige opmerking, als het vorige, den Wiskunstigen de Raet schuldigh. Ik zal U zyne meening niet woordelyk vertaelen (dat wel in Nederduitsche letteren voeglyk is) maer enkel, tot ons overgebracht, opgeeuen. De Medeklinker, dien hy in onderscheit der Hebreusche Stippen *letter* benoemt, voor aen eene Lettergreep gehecht, is een teken; hoe de klank te beginnen; achterstaende, hoe die te eindigen zy; by voorbeelt: voor de A de L, op deeze wyze (LA) gezet, of de L dus achtergeplaetst (AL) wordt de klank anders geboogen, dan of 'er stont

A. Moonen verdedigt. § 1

stont (*MA*) of (*AM*) en die weder anders, als (*RA*) of (*AR*), en zoo met anderen. Want een Medeklinker klinkt, noch kan uit zich zelve klinken, en verschilt zoo veel van den Klinker, als de wyze van klinken van den klank zelve (a). Ieder Medeklinker brengt dan eene verscheide en byzondere buiging hunnen Klinkeren by, en de Letters of Medeklinkers, die men noemt van het zelve werktuig, of liever, naer dit gezegde, van de zelve buinginge, als B en P, D en T, F en V, S en Z, byzonderen zich daerdoor, dat de B, D, V en Z tekenen zyn van zachtere buinginge, dan de P, T, F, en S. Noem my eens *Boot* en *Poot*, *Dop* en *Top*, *Fel* en *Vel*, *Sant* en *Zant*, en het zal klaer zyn. Van de *CH* hebbe ik algezegd, dat, hoedanigh de klank vooran het woort gehoort wordt, zoo daenigh die achteran worde uitgeklonken. Begint hy sterk en scherp, hy eindigt zoo.

D 2

Had

(a) p. 33. Habent ergo illi literas (aptas ad consonandum) in vocibus pro signis, quibus indicatur, quomodo sonus vocalis inflectendus sit. Quod profecto optime naturam literarum (consonantium) explicat; nihil enim aliud sunt, quam talia signa. Nam quando (2)

lem (4) & (1) eodem modo vocali vestiam, quid ibi (2) & (1) faciunt, praeterquam quod indicent, ipsum (-) alio modo inflectendum esse hic, quam ibi. *Wat verder zegt Hy:* Si enim litera à vocali differt, ut sonus à modo soni, utique nulla litera sonus est.

Had nu naer van Gaveren de D in het woort-
 sluiten de zelve stuiting, als de T, en niet
 de zelve buiging, als het blykt, in het
 openen; zoo zoude de D een teken zyn
 van harde en zachte Sluitinge, dat immers
 die Taelkenner zal willen noch kunnen be-
 vestigen van de B, V, noch Z, die dus,
 zoo wel als de D, in het besluiten der woord-
 en, de stuiting haerer Gebuurletteren zouden
 kunnen overneemen. De B kan niet vol-
 staen noch de stuiting uithouden in *Trap*;
 de V niet in *Neev*; de Z niet in *Doos*: zoo
 kan ook de D niet volstaen in *Hant*, *Bant*.
 Hier is een natuurlyk verbant en eene onder-
 linge gebuurschap. Was het in de D waer,
 en eindigde zy met den zelden klank, dat
 is, met de zelve sluitinge of stuitinge, als
 de T; most dit ook waer bevonden word-
 en in de B, V, en Z. Ik laete staen, dat
 my, behevens de D, geene eene letter (of
 men most de G en *CH* hier bybrengen)
 of andere Medeklinker zal kunnen genoemd
 worden, die, met tweederlei klanken be-
 gaeft, hart zy en zacht, of die met zyn eigen
 geluit de woorden opheffe, en met een
 anders eindige. Ieder Letter, als waere zy
 naer de Wiskunst verzonnen, is grootsch op
 zyne natuur en aerteigenen klank. Deeze
 pronkt met krachtige deftigheit, en geene
 met

met zachte zoetyloeibaerheit.

Aengaende de G en K, die Nylœ zegt, dat dikwyls worden verwisfelt in *Koning* en *Konink*, *Lang* en *Lank*, *Gang* en *Gank*, *Gevangenis* en *Gevankenis*: Ik twyfele, en met reden, of dit wel voldoende wyze, en naer vereisch van zaeken gesprooken zy. Want in alle deeze woorden, die de Schryver opnoemt, is de G eene Wortelletter, en hierom plaetsvast en onscheidbaer verknocht. Zoo is de K eene Wortelletter in *Krank*, *Klank*, en *Blink* en deezerge-lyke, en zoude hier niet moogen verwisfelt worden in G. Dat zommigen dit met Nylœ dus gemengt, en in hunne schriften onderscheiden noch bepaelt hebben, is mis-schien uit de nabuurschap gesprooten, die de G en K, met elkanderen achter de N schier klankgemeen, onderhouden, daar zy beide den klank als breeken en in den middenmont ophouden, de eene zachter dan de andere, even zoo veel verschillende, als de zachte D in het woortslot van de scherpe T. Of het most de zuinigheit zyn, die veelen, om een lettertje uit te winnen, de Grontletters zoo licht woen uitsmyten. In het leezen van de Rym-en Onrymschriften van den Nederlantschen Hoofpoët, J. van den Vondel, vinde ik in dusdaenige

D 3 woorden,

54 *De Spelling van*

woorden, waer van Nylöe gewaegt, de G verknochtelyk behouden, en nu *Koning*, dan *Koningk*; nu *Lang*, dan weder *Lungk* geschreeven: het geen my dede opmerken (bedriege ik my niet) dat Hy met voordacht, als had Hy zyn oordeel te week gelegd, deeze verscheidenheit gebruikt, en de K, daer zy cenigh gewicht, luister of deffigheit konde byzetten, achter de G gevoegt heeft, en wel dan, als'er een Klinker volgde, of in de woorden, als: *Springkader* van *Spring*; *Gevangkenis* van *Vang*; *Kringkelen* van *Kring*; *Oirsprongkelyk* van *Oirsprong*; *Sprengkelt*, *Besprengkelt* van *Spreng*, *Bespreng*; of in eene rede, als in de Opdraght voor Josef in Egypt: *De overgoelyke en darsale Fryne Gingkuitroepen* enz. Zoo in de Heerli: der Kerke:

*Een aertsgeboimenis, van Abrams Op-
gangk aen*

Met schaduwen bedekt.

En in het eerste Bedryf der Gebroederen:

Dat's my een wise be, de Koningk is'er ab
Of ook wel ten slot der rede, als in het Ber: voor Palam: *Xenofon* zegt enz. dat *Pulaxedes*, geduggende zyn leeven, zyn tygenooten in wysheit verre te boven *Gingk*. Zoo ook voor de blaezende H. Want daer Hy even te voren in het begin van zynen

Joan-

Joannes Springbron gebruikt had, zet Hy naderhant *Springkhuen*. Wy zouden dit met meer voorbeelden konnen sterken, maer achten dit genoeg. *Jongkheit*, *Jongk-vrou* van *Jong* willen de K, om dat *jongheit*, *Jongvrou* te flacu en min krachtigh is, schoon aen de andere kant *Jongkeling*, *Jongk-elingschap* gewraekt wordt. In de eerste, die uit twee Lettergreepen bestaen, sterkt zy niet weinigh; maer in de laetste, die Drie- of Meerlettergreepige zyn, zoude zy de vloeibaerheit opstuiten, die de Drie-lettergreepige, als de klank op de eerste, daer zy in gevonden wordt, valt, wel meest behoeven. Voorhene beweerde ik de Destigheit, die de K, onze taele ten fier-aet, daer ik ze boven de C stelde, kan aenbrengen; het geen ook hier ten volle klaerblyklyk is. Aen *Koningklyk*, *Koningk-ryk* geeft zy *Koningklyken* luister. Daer de styl beknoptheit, en veel zeggens met weinige woorden vereischt, helpt zy dien beknopten trant wonderlyk styven. De eerste woorden van het Inhoud van *Josef* in *Egypten* strekken hier ten voorbeelde: *Josef*, van *Madianners* en *Ismaëllers* in *Egypten* gevoert, en verkocht aen *Potifar*, *Koningk Furoos Kamerlingk* en *Hofmeester*, wordt door zyns heeren gunst vrygemaekt

enz. In de Bepiegelingen , wegens zaaklyke Poëzy nooit genoeg bespiegelt, hoore ik Van den Vondel elders opzingen :

De droevige Ondergangk en Opgangk van de staeten,

Op andere plaetsen weder *Ondergang* en *Opgang* beminnde. Welke zoude hiervan de oorzaak zyn, zoo niet de K in deezen dichtregel de rede naer hooger, dan wen zy'er afwaere, dede klimmen en opdraeven? In zynen Lusifer in het derde Bedr. laet Hy Belzebub, staetkundigh vraegende, raet geeven :

Waertoe zich zelf gewaegt? Men gae een' zachter Gangk.

Hier zoude de K moogen, en om het *zachter* moeten ontbeeren; maer de Dichter, het zwaerste laetende overweegen, verkiest ze om de volgende rymterm, daer Hy Lusifer, den Overste van den afvalligen hoop, dien heilzaemen raet niet zonder gemoetsdriften van de hant wyzende, doet opspringen en antwoorden :

Hier gelt alleen geweld, en kracht, en wraek, en Dwangk.

Kunstigh voorwaer, en afbytender en stuitender wyze, als gramsteurigen gewoon zyn; ja zoo kunstigh en eigendlyk, als dat van den Goddelyken Mantuaen :

Pre-

————— *Procumbit humi bos.*

Daerenboven kunnen de Poëeten, gelyk Vondel gedaen heeft, zich van de K achter de G bedienen, en hebben die Nederduitsche letter van nooden, om in veele gevallen, by wyze van Nazettinge, het rymflot te gelykmaetigen. Zoo rymt Hy op *Bedankt* met *Ontfangt*; op *Drank* met *Zangk* (dat ik ook by G. Brant vinde) op *Schenkt* met *Sprengt*; op *Enkel* met *Sprengkel*; op *Dankbaer* met *Ontfangkbaer*, en dus op veele en met meer andere woorden, die den Leezer zyner schriften van zelf in de handevallen. Doe hier ten leste by, dat die verwiseling der G en K altoos geene plaets kan hebben in *Dring*, *Rang*, *Stang*, *Bang*, *Kreng*, *Kling*, om ze niet te mengen met *Drink*, *Rank*, *Stank*, *Bank*, *Krenk*, *Klink*. De eerste hebben de G, de laetste de K ter Stamletter. Ook hebbe ik tot noch tõe by Vondel in zulke woorden, als deeze, de K niet gehecht gevonden; buiten geschil, om ze mede niet in klank te mengen, dat gedaen zoude worden, als men *Dringk*, *Rangk*, *Stangk*, *Bangk* enz. schreef.

Nu rest my noch eene bedenking, of wel de W in *Eeuw*, *Leeuw*, *Nieuw*, *Flaeuw*, *Vrouw*, *Getrouw* enz. het Enkel

Getal van Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden ; of in *Gruw*, (increpa) *Snaw*, *Bouw*, *Kouw*, *Schouw*, *Maeuw*, *Graeuw*, *Geeuw*, *Schreeuw*, *Sneeuw* enz. de Gebiedende Wyze der Werkwoorden, wel overtolligh zy, als Nylœ met Moonen toestemt; en of niet de natuurlyke uitspraak in de Drieklanken *Eeu*, *Aeu*, *Ieu*, dus gestelt, worde vermindert in de voorgenomde woorden, die met het sluiten en toedoen der lippen, dat de *W* eigen is, worden geslooten, daer zy anders, met de *U* eindigende, niet verder, als met eenen samengetrokkenen mont en ronde uitblaezinge verflaeuwen : buiten dat ik niet kan zien, waerom het anderszins noodigh waere de *W* welluidendheits halve in het Meervouwige Getal, of in verscheide Tytvoegingen der Werkwoorden, zoo het geene Grontletter waere van het Eenvouwige of der Gebiedende Wyze, daer by te voegen (ten zy hier gelden most het gezegde van Moonen bladz: 194 en 195) dewyl het eene bekende gewoonte is by de Latynisten, dat zy in het uitspreken van twee Klinkeren, naest elkanderen en afzonderlyk, die doen luiden, als waere daer eene *W* tuschen, gelyk : *bnic*, *cni*, *licuit* &c. Daerenboven zoude men dan ook, Welluidendheits

A. Moonen verdedigt. 59

heits halve, moeten schryven *Vlotijen*, *Groeijen*, schoon men ook het Latynsche *ais*, *redisti*, *abieram* &c. dus uitspreekt. In de Tweeklanken, *Vrou*, *Trou*, *Brou*, *Gran*, *Snan*, is, staë ik gaerne toe, de *W* zoo nootzaeklyk niet, als de welke met de samentrekkende *U* zonder dwang bequaemlyk ten einde loopen; doch men zondigt niet tegen de zoetvloeiendheit, al doet men 'er de *W* by, en al schryft en spreekt men *Vrouw*, *Trouw*, *Brouw*, *Granw*, *Snanw*, even als *Eeuw*, *Leonw*, *Nieuw*, *Flaenw* enz. Ik geeve *U* dit als eene bespiegeling en bedenking op, schoon ik met die Heeren anders gewoon ben te schryven, omdat het geene zaak is van zulk een gewicht, dat men hierom van elkanderen zoude verschillen. In *Daw*, *Spnw*, *Stuw*, *Schnw*, *Duw*, *Weduw*, *Schaduw*, *Uw* (tuus, vester) en *Betuw*, *Veluw*, is, buiten twyfel, de *W* eene Wortelletter. *Hy hontwt hont*; *by hont een hon in het hont* is niet onaerdigh. Gelyk ik hier niet te styf zoude willen op myn stuk staen, zoo wenschte ik, dat men zich wat reklyk en gemaklyk liet vinden in het schryven van de *KS* voor *X*; dat men, niet te bekrompen in het overneemen van Moonens stelling, alleen in de Griekse woorden de *X* gebruikte.

bruikte. Elkanderen wat te gemoeet te koomen, is het eenige middel, om, eensgezint en spelyvast, taellievende Lantzaeten uit te lokken. Door te veele verscheidenheit schrikt men de jongelingschap af, en men is de ouderdom bespottelyk. Niemand heeft voor den heer Moonen, dien snedigen in het ondervinden, zulk eene volwrochte Spraeckkunst in alle haere deelen opgegeven, de Spelling zoo evenredelyk geboeckstaeft, de tongtoon zoo gelykmættigh gestelt, den klank zoo wel getroffen, en anderer aenmerkingen zoo keurlyk vergeleeken. De evenaer van een onpattydigh oordeel, die door het zwaerste oversloeg, bewoog Hem het zwaerste te kiezen. De dankbaerheit, die wy daervoor schuldigh zyn, is alleen, zyne voetstappen te volgen, ten zy men toonde of verzekert was, dat de tael van haere deftigheit, kracht, beknoptheit, natuur en zoetvloeiendheit (zaeken, die de Nederduitsche tael versieren) berooft wierde. Hy laet te groote erwaerendheit alomme uitblinken, als dat Hy deezen merktekenen eenen krak zoude geeven. Ik ben verzekert, wil iemand den tyt besteeden in het onderzoeken en overdenken zyner Spraeckkunst, dien Hy met zulk eene zuure arbeitzaemheit, als werk
van

A! Moonen verdedigt. 61

van deeze soorte medebrenge; besteede heeft, om ze op te maeken, dat zulk een zich wel zal kunnen voldoen, en den inhoud lichtelyk aenneemen. Wy willen niet, dat men slaefsgewyze om den persoon en zynen arbeit zich verbinde; maer wy zouden het verzoeken om de bearbeide en gegrunde zaeken, die de persoon te voorschyn brengt. Want eene zaak is niet te verachten, omdat zy nooit gehoord is, noch ook niet te pryzen, omdat zy van zulk eenen het licht ziet (twee klippen, daer zich de Nederlanders menigwerf aen gestooten hebben, en noch dagelyksch stuiten) maer dat men aenneemt, moet de keur der aenneeminge van een besleepen oordeel uitstaen. Ik voege dit hier by, om dat ik van eenigen hebbe hoore mompelen, dat Moonen ongehoorde spelmanieren wilde doordringen. Voor my ik weete niet, waer die voorgewende nieuwigheit in zoude bestaen, en geloove, dat men, alles ter toetse gebraght zynde, in zyne spelkunstige onderwyzingen veel eer de Outheit zal zien doorstraelen en uitblinken. Behalven dat Hy, gelyk alle Weetenschappen door eigene merktekenen onderzocht, en, opdat men 'er zekerder in wierde, naergespoort worden; of gelyk alles

alles zyne grontbeginselen heeft, en merktekenen en beginselen der Nederduitsche taele zoo keurelyk hebbe uitgehaelt en waergenoomen, dat alles, ten minste de waerschyndelykste evenredenheit, die ter eenstemmigheit veel moet gelden, voor Hem pleite.

Ik zoude hier, myn Heer, my zelven wel vergrammen, en op de hedendaegsche styfkoppigheit (ik spreek niet van de Liefhebberen, in deeze gemelt, of van anderen, die als starren uitblinken, en hunne spelstellingen met redenen bekleeden) en op veeler nietwilligheit uitvaeren, zonder te denken, dat ik my albereets aen te groote langkwyligheit hebbe schuldigh gemaakt. Verschoon my, bidde ik, deezen misflagh, en sta my toe, dat, gelyk ik begonnen hadde van de schryfwyze, ik U, voor het sluiten, zommiger slechte preekwyze magh erinneren, en in het ruw, ter waerschouwinge, afschilderen; menschen, dien de moederlyke tael niets te danken heeft, en die, met ingekankerde vooroordeelen bezet, weinigh denken, dat een kunstlievend Redenaer geletterden en ongedoerden gemakkelyk konne voldoen, en zulke spreekwyzen gebruiken, die by geleerden gepreezen en van ongeletterden kunnen

konnen verstaen worden, dat Nylöe, wel ter snede en uit eenen Griek, elders byhaelt. Al overlang hebben lustige pennen hierover geklaegt, en van ecu tot ecu, zoo lang het preeken byna in zwang is geweest, de taelverloozen rustigh uitgekreeten; maer met wat vrucht en uitwerkinge, getuigt het klein getal der Nederlantsche Welspreekeren, en de groote hoop van anderen, die noch, in stede van dit, alle sierlykheit van woorden, netheit van styl en deftigheit van uitdrukkingen in den Prediker, die de deftige Bybelwoorden nooit deftigh genoeg verklaert, telkens verachten en laeken, ja, dat meer is, met schynredenen brandmerken, als konde niemant zaeklykheden met eene overeenkomstige en keurlyke puiktaele opdischen, noch op woorden en zaeken te gelyk letten. Ouden lieden, en die zich des nooit gekreunt hebben, kan ik wel beseffen, koomt dit ondoenlyk voor. Maer dat jongelingen deezen hoek niet zouden te boven koomen, de tael meester worden, noch den styl zich natuureigen konnen maeken, geloove ik nimmermeer, en de ervaerendheit heeft fiet in de betrachtelingen anders geleert. Uitheemsche Voorvaders gaen hierin voor, en eenige hedendaegsche

daegsche Buitenlanders verstaen zich op deze kunst, in zoo verre, dat zy daerdoor alleen den toeloop van de onzen afwinnen, ten bewys, dat, indien onze Kerkamtenaers, die vry meer in de Christelyke Bybelkennis uitblinken, by die kennis eene goede tael voegden en hunne Geleertheit opfierden, zy zonder tegenspraek allen en eenen ieder zouden uitlokken, en de zulken tot zich trekken, die dit elders zoeken. De Roomschegezinde Priesters weeten zich somwylen wonderlyk te bedienen van eene wyze van schilderen naer de penseeltrekken en uitvindingen, die in het tafereel huns gekruisten Christus het krachtigst uitglimmen, en den toehoorder, nu door de biggelende traenen en zweetdruppelen, nu door het aenwyzen der bloetwonden, met eene gepaste redenceringe zeer te ontroeren. Die de schilderspraek-kunst verstaet, heeft veel vooruit; en kan de gemoederen van de aerde oprukken en ten hemel voeren, wen hy aen Goddelyke zaeken weet Goddelyke trekken te geeven. Nu en dan hoort men wel eens een krachtigh en uitgekipt woortje, van eenen braeven Schryver ontleent; maer het voegt dikwyls (zoo klein is het oordeel) als een pronkstuk, dat de heldere middagzon niet schroomt

A. Moonen verdedigt. 65

schroomt en de kunstkabinetten bemint, in der vrouwen morskeuken. Heeft men een zinryk koppelwoord en eene fraeie uitdrukking, men dient het naer eisch met zinryke fraeiheden te bestuwen en by te zetten. De zacken moeten den styl schikken en de styl de zacken volgen, is een overout zeggen. De middenstyltrant is wel het kunstigste en kooft meest te stude; doch het is niet min kunstigh, den hoogen uit te houden, en den leegen met oordeel te verkleinen. Hemelhoog of hooger, dan zyne behoorlyke maet op te draeven, en plotseling of leeger, als de voeglykheit neder te daelen, is een onvergeeflyk gebrek. Eene gemeene straettael op stoel te brengen, is zoo zottelyk, als straetgemeene grollen of beuzelingen te vertellen. Acht of tienmael in eene stoelreede, en telkens in alle redenen, de zelve woorden en zelve spreekmanieren te herhaelen, is wat walgelyk, en zet den Godtsdienst geenen luister by. De Schepping, Herschepping of andere Godtgeleerde stukken op den zelve trant te beschryven; de Inleiding, Samenhang, Voorstelling en de andere deelen eener Predikaetsie eveneens op te heffen; van Overgangen noch taelveranderingen te weeten, en alles, als een lesje, af te laeten rollen

E

(wie

(wie zal my dit niet toeltaen?) past beter kinderen, dan Lettermannen. Wy hebben hier den zwakken en van ons geëerden Ouderdom niet in het oog, maer de zulk-en, die met een jeugdigh vier hunne eige krachten of niet kennen, of niet te werk willen stellen, om de innerlyke Welspreekendheit, ik laete staen, de uiterlyke, zoo veel in hun is, te oefenen. *De Welspreekendheit*, las ik by Fransius, *zet de Deugt voort, en dryft ze, als met eenen hamer, ten boezem in.* Zommigen kunnen wel niet, of om natuurlyke gebreken, of om zwaere studiën; maer de meesten weigeren welspreekende te zyn, ja zondigen tegen al wat Fransius, Vollenhove, Hoogstraten; tegen al wat de redewyze Nylöe in Kerkredenacren zoo naekleurigh en loffelyk berispt hebben, weklyks, en, florzigheid voor heiligheit houdende, ô schennis! willens en weetens. Ik zwyge van veele nieuwe Kerkendienacren (in zuiver duitsch Wittelingen (a) genoemd) die in de gebeden

(a) Dit woort dunkt my het burgerschap wel dubbel waardigh, indien het dat rechts zets niet bezit (dat wy onbekent is (zoo omdat ik mede bygeene geachte Schryvers der taelt, die die recht kennen geveen, Kandidaeten hebbe gelezen,

als omdat Van den Vandel in deezen aengehochten uitgang van Ling behaagen hebbende, hem veelmaalen byvoegt. Behalven de gemeene en bekende: Ersteling, Hoveling, Kamerling, Nakoomeling, nicuweling, Verfschooveling, ver-

A. Moonen verdedigt. 67

beden den Vryheer van hemel en aerde zoo onbedachtelyk met een *je*, *jj*, en *jou*, niet tegenstaende anderer waerschouwingen, volharden aen te spreken: een wangelste, die ieder tastelyk veroordeelt, als die dus met Vryheeren van deeze of geene Heerlykheit, of anderen van aenzien niet zouden durven spreken; die zich wel zouden wachten, van op deeze wyze den gunst der Grooten te zoeken. Zoo ik iets op U vermagh, myn Vrient, wacht U toch hiervoor, dat, gelyk het een inktvlak zoude zyn op het papier, een groot misflagh is in de tonge des Spreekers. Hoor eens, hoe ons dit Fransiusafmaele: *Wat zal ik zeggen van je, jj, en jou, dat onlangs ter Kerke ingesloopen, en in veeler monden bestorven is? Deeze onhebbelykheit is zoo grof, dat ik niet weete, hoe zy in gezonde barsenen heeft kunnen koomen. Dit is nochtans als de mode geworden, en wordt van het meerdere getal der jongere PropONENTEN, zoo wel als Predikanten, gevolgt. Indien iemand op deeze wyze met een' fatsoenlyk man, ik laet staen een' Prins of*

E 2 een'

verstrooieling, vluchteling, vondeling, Wederspanne- ling, Zaigeling, hebbe ik ook deeze by Hem gevonden: Aenbangeling, Besneede-	ling, Doopeling, Edelling, Hemelling, Oosterling, Schepfeling, stedeling, Ver- standeling, vroegeling,
---	---

een' Koning sprak, zou men niet zeggen, op zyn best genoomen, dat hy een boer of een plompuert waere? Deeze boersheit behaegt echter veelen zoodaenigh, dat zy daer meê hunne predikaetsien niet alleen, maer ook hunne gebeden doorlasfen, en spreekken met Godt een tael, die niemant tegen een' deftigh burger zoude durven voeren. Is dit precken, is dit bidden op een behoorlyke en betaemlyke wyze; of zyn dit meê maer woortjes, daer het niet op aenkomt? enz. (a).

Wat

(a) Hier magh men wel opmerken, dat Franfius, niet te naeu gezet, als zommigen, en echter alleszins schuwende gemeen te spreekken, niet schroomt het burgerrecht, toe te staen aen Proponenten, Predikanten, Predikaetsien, dat Hy zekerlyk ter naervolginge van anderen, die daer recht toe hadden, en wel om het gemeen gebruik, moet gedaen hebben, als die zelf zegt, dat Hy in het geeven van Burgerrechte de eerste niet wil zyn, oordeelende, zich niet te betaemen, dat den Keizeren van Rome niet werd toegestaen. Dus schreef ook Von del Theologauten, Testament, Sceremoni, Profecten, Profecty, Euangeli, Euangelisten, en diergelyke. Volenhove schaemt zich niet Disfipels, Disfipelinnen te schryven; hoewel Leerlingen,

Leerjongers, Leerdochters, Leerzusters niet veracht worden. Om juist niet altyt Hooftdeel, Hooftstuk te zeggen, magh men met Moonen wel Kapittel gebruiken. Euangelium, in den Euangelio moet nit den mant niet Petri, Paulo, Markum, Jakobe gebannen worden. Het boek der Scheppinge, Uittoghten, Tellingen en het Priesterboek by te haelen, is geoorloft, als men het gewoone en het geburgerde Genesis, Exodus, Numeri, Leviticus niet wegwerpt. Deuteronomium nu en dan eens de Dubbelwet te noemen, is niet onwoeglyk, maer de gemeente moet het konnen verstaen, het zy door eene bygevoegde omschryving of ander kentecken. Het eerste, tweede, derde, vierde en vyfde boek van Moses is eenen ieder verstaenlyk. De Rede-

Wat zal ik zeggen van de wyzen der Wederleggingen en Bestraffingen, die niet zonder scheldwoorden van den stoel der Waerheit, die ook een stoel is van Liefde en Christenschap, zoo ruitelyk afzonderen?

Men onthoude zich, zegt Nylöe, van alle scherpe en steekende manieren van spreken; van schampere verwytingen, deezen of geen en in het byzonder treffende. Men onthoude zich, doe ik 'er by naer de les van mynen Meester, van Partyen buiten onze hervorming met uitgezochte en hitse scheldingen te bekladden. Men magh hun de geverfde gryns van waerheit wel afrukken, al spuwt men ze juist zoo verachtelyk niet in het aengezicht. Den Leeracren, die in hunne gemeente kerkvast en tot eerwaerdige jaeren opgeklommen zyn, is het niet ten quaede af te neemen, als die door ervarendheit best weten, waer het de gemeente mangle. Een getrouwe en waekzaeme Herder zal den wolf wel eens vloeken en zynen roofzucht verwenschen. Echter gaet hy zekerder, en toont zich enen

E 3

Schoolier

Redenaar moet naer verandering oorzaken, en nu het een, dan het ander inschikken. Des magh men ook de Schryvers der Gewyde Bladeren met de Helden en Mannen Gods, of van hunne daeden en bedryven, of

van hunne gehoorteplaatsen, of anders, nu dus, dan zoo, naer de verwen van Welsprekendheit, verscheidendlyk benoemen, maer alles met een goet oordeel, en wel ter snede.

Schoolier van Christus, die met Liefstal-
 ligheid, de echtwettige Vredespruit, en
 overtuigender wyze, hunne naemgenooten,
 de Christenen, in het gemoet tast, en, in
 het hartenroeren yverigh, zynen kommer
 en zorg voor hunne behoudenis, zoo dier
 te schatten, uit zyn weezen laet afblinken.

Hoe gaerne ik nu een weinig van de uit-
 erlyke Welsprekendheit, die zich in de Uit-
 spraek en Gebaermacking verdeelt, hier
 zoude willen invoegen, zal ik dit echter
 overslaen. Anderszins viel hier veel te zeg-
 gen, en veelen waeren te beschuldigen.
 Want ik geloove, dat Nederlant, onder
 zoo meenfge, geene tien Redenaers in al-
 lerlei Weetenschappen kan uitmaeken, die
 naer orde en natuurlyke regelen te werk
 gaen. Zoo dikwyls my de eere is geschiedt
 van Uw aengezicht te zien, hebben wy
 over de nagebleeve schriften (zyne over-
 aengenaeme leerstem, helaes! missen wy)
 van dien uitsteekenden, dien redekunstig-
 en, dien weêrgaloozen Spreeker, P. Fran-
 sius, met genoegen en vermaek gesprook-
 en, en onder ons zyne redelesfen geoesent,
 zoo dat ik hope hebbe, dat Gy daerin niet
 zult verflaewen, maer met yver de be-
 ginselen voortzetten: waer toe ik U noch
 een ander klein werkje aanbereide, dat ik
 sint

A. Moonen verdedigt. 71

sint met achtige hebbe doorbladert, en het geen ik wensche, dat alle betweeters deezzer edele kunst met U wilden leezen, en met zoodaenigen lust, als ik van Uwe zyde verzekert ben. De tytel, dijn het voert, is deeze: *Verhandeling van de Uitspraak en Gebaermakinge van eenen Redenaer, door den heer Michiel le Faucheur.* Hier by koomen de *Leerregelen van den heere Fransius*, en eenige *aenmerkingen uit de Parrhaziana aenguede de Uitspraak*; alles *vertaelt uit het Fransch en het Latyn door J. van Zanten, te Huerlem by W. van Kessel.*

Dit was het, myn Heer, dat ik U, ten antwoorde, wilde toeschikken, zoo om Uwe liefhebbery aen te queeken, als om my door oefening vaster te maeken. Dit waeren myne gedachten, die, van anderen ontleent, U niet meesterlyk worden opgedrongen. Aenguede de Spelling: ik hebbe getracht Moonen te verdedigen, mischien den bal misgeslaegen; hoewel ik my inbeele, dat ik het alles met de leevendige stemme zoude kunnen bevestigen. Is het, dat ik dwaele, zoo zal ik my troosten, en verbetering afwachten; doch onderwyl en de in- en uitwendige Wellpreekendheit myn leeven langk dienen, ja, om zoo

72 *De Spell. van A. Moonen verd.*

te spreken, als eene staetelyke vrou, naer de oogen zien. Leerende, zal ik myn best doen, en allen vlytaenwenden, om verder te leeren, zoo ik maer dat geluk treffe, dat myne mislagen moogen aengetoont worden. Dit eenige zal my tot onderzoek myner Lanttaele als met spooren prikkelen, indien ik aen eenen myner Vrienden moght betoont hebben, dat het my aen geenem wil, maer maght ontbrak, volgens het bekende :

Het is genoeg, iet groots te willen.

Waermede ik met eerbiedenisē my onderichryve,

MYN HEER,

*Gegeeven in 's Graeven-
hage, den 3. van
Lentmaent 1708.*

Uw volvaerdige Dienaer,
P. H. P.

NA-

NASCHRIFT

AEN DEN LEEZER.

NU deeze voorstaenden vriendenbrief, door den afgepersten druk gemcenge worden, en van eene in veele handen gevallen, de keur der Nederduitsche letterwerelt, die hy niet ontgaen kan, zal moeten uitstaen, ben ik zeer beducht en in vreeze, of ik, die een ander wilde dienen, my zelve niet den meesten ondiensst gedaen hebbe, zulks hy beter nooit geschreeven, nooit overgezonden, en nooit gedrukt waere. Want, hoe zoude ik my cenigh genoeg durven vermeeten; hoe eenigen vrucht belooven, of gunst verhoopen, die meer dan eens ondervonden en gezien hebbe, dat anderer pennen, onvergelyklyk fynder gepunt, en met nieuwe uitvindingen oneindigh beter op het papier vloeiende, naeulyks eenige achting of be hoorlyken ingang hebben kunnen vinden. Zoo zeer werd en wordt de Nederlantsche taekennis, die haeren Spreeker ten grootsten vyant heeft, van drieste onweetenheit aen alle kanten besprongen en aengeranst, dat

E 5

men,

74 *Naschrift aen den Leezer.*

men, voor eigene Vaderlanderen bevreest, als waere het eene schande, zyne schoone Modertael niet durve ophelderen, recht tegen de gewoonte der Grieken, Latynen, Engelschen, Franschen en anderen. Het bygeloof noemt het tyt verquisten, als men zich hierin wat verlustigt; en in het zant ploegen, wanneer men zich hier tracht te volmaecken. Wat my aengaet, ik ben altyt van een ander gevoelen geweest, en durve zulke tegenwryters met den geestryken en hoogdraevenden Antonides benoemen:

————— ————— ————— *Tyrannen,*
Dien alle kunsten en Geleertheit staen in't
licht.

Ons oogmerk in dit naschrift is geenszins, om den wrewel deezer eeuwe alles voor te houden, dat wy weeten, en hem met recht zouden moogen verwyten, maer alleen om gunst over onzen brief, liefde voor het Nederduitsch, en eerbiet voor de vaderlantsche Schryveren, ten luister van Nederlant, af te prachen, opdat zoo veele wakkere Yveraers niet verachtelyk moghten zyn, noch in Uwe oogen onnutte bevlytigers. Voor my, het verzoek of de wil van eenen vrient, vergezelt van eene vrywillige liefhebberye, dede my het werk beginnen, dat
met

Naschrift aen den Leezer. 75

met louteren taellust, zoo goet en quaet als het verschynt, geëindigt is. De uren, die 'er aen besteedt zyn, rekene ik voor winst, en bedanke my zulk eene oefening, die, in tusschentyt aengenaem, te gelyk ten nutte en vermacke geweest is. Dit doet my hoopen, dat het geenen Taelminneren, noch den binnen gemelden Lettermannen, mynen Voorgangeren en loffelyke Opbouweren, onaengenaem of ontydigh zyn zal, als die geen ander doelwit gchadt hebbe, dan met eerbiet het voor en tegen, om tot eensgezinthet te geraeken, te overweegen. Indien my deeze hope niet misse, en die Liefhebbers het tegenschryven (dat ik van hunne taelliefde verwachtte) ten beste opneemen, noch ook de heer Moonen zich myne geringe pen en onervaere veder belge, zoo vinde ik my, het gae met de rest zoo het wil, alleszins gehardt, om de schichten van den zwarten nyt, daer ik echter voor beducht ben, af te wachten, zonder in mynen taellust te verslaeuwen, of my door moeite en verknochten arbeit te laeten afschrikken, Maer, wie zoude niet aengemoedigt worden, die zoo veel Taelgezinden met onvermoeiden yver de handen ziet roeren, en het taelwerk bevorderen? Dat voorhene by weinige mannen en
de

76 *Naschrift aen den LEEZER.*

de befaemste letterlichten beperkt was, schynt nu verder uitgebrooken, en wordt van een grooter getal, ook van eenige jongelingen, geoefent en gehanthaest. Hierom verbeelde ik my noch eene goude letterceeu, en meene reets geen klein voorteken in Hollant te zien, daer het Nederduitsch byna in elke stat eenen voorstander (geenen zulken, die, van de wispeltuurgheit wordende geringeloort, in het wilt schermt) gevonden heeft. De jeugt raekt al aen het onderzoeken, en men hoort ze naer de Buigingen en Tytvoegingen vraegen. De Kerk-schoolieren beginnen al eenen goeden styl te smaeken, en, uit betere oogen ziende, de Welspreekendheit te roemen; dat wy zekerlyk den zulken te danken hebben, die dit in de Opperlants-schoolen den Jongelingen aenpryzen.

Ik vinde my ten hoogste verplicht, en kan het hier niet overslaen, om opentlyk en met eene ongeveinsde en hartelyke dankbaerheit den aengewenden vlyt te betuigen der wakkere Letteraeren, D. van Hoogstraten, die de Latynsche Woordenboeken; W. Sewel, die de Engelsche; F. Halma, die de Fransche; niet zonder merkelyke verrykinge der taele, dat voorhene niet geschiedt was, zoo luisterryk en met overvloed

Naschrift aen den Leezer. 77

vloet van woorden en spreekmanieren, als met heerlyk beeldewerk, hebben opgepronkt, waerdoor het Nederduitsch, voor Uitheemschen zoo wel als Binnenlanderen, van woeste onzekerheit, het ergste beletfel, gezuivert is, en de Schoolknaepen eene vaste spelwyze door het gebruik allengskens gewennen en aenneemen konnen.

Om den Boekverkooper, die dit werkje gaerne wat vergroot zagh, daer ik kost, in te willigen, besloot ik naer het voorbeeld des Schryvers Nylöe, eene klein schets op te stellen van noch andere hulpmiddelen, die ik voor alle pennen en vaderlantsche tongen dienstigh, ter stylsieringe in dicht of on dicht voordeeligh, en zeer nootzaaklyk oordeelde. Hoe die Heer eenige sierlyke Spreekwyzen en fraeie manieren van uitdrukkingen uit de voornaemste Nederduitsche schriften getrokken hebbe, gelyk eene By de honigh uit de bloemen, zal U, Leezer, niet onbekent zyn, die dat Toegift, naer ik hoope, als eene aengenaeme lekkerny ontfangen hebt. Des behoefte ik daervan niet te gewaegen, noch in de verdiende lof uit te weiden, veel min den vrucht aen te toonen. Het werk pryst den meester en zich zelf, ja nodigt ieder

78 *Naschrift aan den Leezer.*

ieder ter zoodaenige betrachtinge , dewyl goede en keurige Spreekwyzen het geschrift en de rede doorlouteren , schoon zy het niet alles volmaeken. Want gelyk de wapenen in goet lofwerk best uitsteeken , zoo willen ook de *Spreekmanieren* van andere schoonheden als omzet zyn. Netgevoegde *Bynwoorden* , en *Zelfbetekenlingen* , telkens verwisfelt , met kunstige en zoervloeiende *Koppelingen* , zetten geenen geringen luister by , en bekrachtigen den maeteloozen trant en de Poëzy , benevens allerlei stylsoorten , niet weinigh. Van de leste zal ik eene breedere verzameling opgeeven , vermits daerin hendaegsch het meest gezondigt wordt , en veelen zoo slorzigh koppelen , dat het kant noch wal raeke. Van de twee eerste meene ik weinigh by te brengen , willende niet te ver uitloopen en alleen de wyze aentoonen , doch alles met belofte , dat ik , indien de Taelkenners deezen arbeit goet keuren , mynen ganschen leedigen tyt besteeden zal , om deeze drie behulpfelen (want het andere verzoeke ik den heer Nylöe te vergrooten) zoo verre ik koomen kan , te volwerken. Is 'er iemant met my hier toe rustigh en ter hulpe geneegen , zyn arbeit zal bedankt , en zyne moeite zekerlyk bekroont worden. In het voorgaen zal ik nu niets dan uit de leste
en

Naschrift aan den LEEZER. 79

en beste Ichriften van Vondel uitkippen. Andere Schryvers bezitten wel mede eenen rykdom deezer fraeiheden , maer ik kieze den Aertspoëet , die my genoeg voor een blat of twee , en al was het een gansch boek, beschikken kan , buiten dat zyn gezagh, inzonderheit in de Koppelingen , het meest moet gelden.

BYWOORDEN of *Bynaemen* (Epitheta) die Byvoeglyke Naemwoorden zyn, drukken den aert , natuur , gelegenheit , omstandigheit , eigenschappen , en wat des meer is , van de Zelfstandige kort en krachtigh uit , in zoo verre , dat een netgepast Bywoort de ziel der rede genoemd mooge worden. Men heeft ze al overlang in het Latyn gezamelt en niet vruchteloos byeengebraght. Dit is veelen bekend , of wel allen Latynisten. De Leerlingen in de Latynsche poëzye weeten zich van die Ichriften te bedienen , dat zy in de Nederduitsche dichtkunst missen , gedwongen om op eige wicken te dryven. Buiten twyfel is het van eenen grooten omslagh , die hier niet voegen zoude. Hierom zal ik den Nederlanderen , die geene Latynsche borsten gezoogen hebben , uit zoo veele eenige weinige voorbeelden aentoonen , opdat zy weeten , hoe te volgen , als :

Helder

80 *Naschrift aen den Leezer.*

<i>Helder blaeu.</i>	<i>Weeligh , Heilryk Pa-</i>
<i>Zilvere , Zilte daeu.</i>	<i>radys.</i>
<i>Blanke dageraet.</i>	<i>Bloozend root.</i>
<i>Zneeuwitte Deugt.</i>	<i>Koele schaduw.</i>
<i>Gryze fabel.</i>	<i>Onbeulekte , Naekte</i>
<i>Renkeloos , Wilt geval.</i>	<i>Waerheit.</i>
<i>Geversde gryns.</i>	<i>Dronke wraek.</i>
<i>Karmozyne kers.</i>	<i>Gypend zeil.</i>
<i>Winterkille koude.</i>	<i>Goude zon.</i>
<i>Steenende , Quynende</i>	<i>Ontrouwe zee.</i>
<i>natuur.</i>	

ZELFBETEKENLINGEN (duszoude ik het Grieksche *ὁμοιότης* overzetten , als die hetzelve oogwit ; het zelve einde hebben) noeme ik zulke woorden , die door een Zelfstandigh Naemwoort , of door een Byvoeglyk , of door een Zelfstandigh en Byvoeglyk te samen , of door eene Koppeling , of door eene omschryving , eene zelve zaek of eenen zelveu persoon betekenen : zulks dat-zy of Zaekelyke zyn , of Persoonclyke , waeronder alle Eigene Naemen.

Zaekelyke Zelfbetekenlingen.

ARKE DES VERBONTS. Anders genoemt *Bontkist. Heilkist. Orakelkist van onbederffsaem bont. 's Godtheits Gloridoos. Troon,*

Naschrift aen den Leezer. 81

Troon, daer Godt op zit. Voetbank van Godts voeten.

ARKE VAN NOAH. *Het geweldigh Dryfsuig. Vloetgevaert. Zeegevaert van louter dennehont.*

BYBEL. *Godtgewyde bladers. Godtsblas. Godtsboek. Godtsboekstaef. Godts perckement. Gewyde tael. Geheimnisboek. Heilboek. Heilverbont. Heilwoort. Kerkkronyk. Onfeilbaere orakels des Goddelyken Geest. Onbesmette blaeden. Onverzierde boeken. Wonderwoort.*

HEMEL. *Deeze gesternde tent, die van hyasinthen schimmert, en, als een speelhof opgetimmert, de zielen der menschen berbergt, wordt ook noch van Vondel genocmt: Englestat. Godts turkooize dakken. Helder blaen. Hemelsblaen gewolf. Hemelsblaeuwe tenten. Overengelt huis. Onbeweegebre hof. Ongemeeten dak, dat de heele werelt dekt. Opperste Paluizen. Starlicht hof. Stargewelf. Starretransfen. Starlicht kleet. Wytstrekkingend ruim.*

MANNA. *Broot, Spys der Engelen. Broot van het Paradys. Legerbroot. Vraagbroot. Der stummen hongertemmer. Jootsch Woestynbanket.*

PARADYS. *Oosterhof. Roozengaert der Kerke.*

F

TA.

82 *Naschrift aen den Leezer.*

TABERNAKEL. Godtshut. Orakelhut.
Orakeltent. Reisbaerehut. Veltkerk.

TOONBROOT. Outerbroot.

ZEE. Pekelvelt. Schuimend pekelsout.
Schuimend groen. Schuimend element.
Ziedend pekelschuim. Zoute graf.

Persoonelyke Zelfbetekenlingen.

ABEL. *Eerste Martelaer. Onnozele.*

ADAM. *Aertsvader. Der vaderen Vader.*

APOSTELS. *Afgezanten des Konings aller
Koningen. Galileensch geslacht. Godts
gezantendom. Leergezanten. Monden van
het Godlyk gezagh. Heerlyk is het geen
Vondel van hun zingt in zynen Joann:*

*Het twaleftal (van 's Woort geheiligt
tot herouten,*

*Om zielen met een zout van 's Meesters
leer te zouten)*

*Zynt twalef tekens, en weghwyzers van
den loop*

*Der Heilzon, Simeons en aller vaders
hoop.*

ATHEÏST. *Erfvyant van Messias Godt-
heit. Godtloochenaer. Godtseerverraeder.
Ongodist. Zieleschenner.*

DANIEL DE PROFEET. *Godtgeleerde.
Nebukadnesars Raet en Wysheit.*

EN-

ENGELÉN. *Afgezanten des Hemels. Aange-
naers van het hemelsch vaderlant. Bo-
den van het Hemelhof. Gebeinnistalcken
der Godtheit. Goddelijke trawanten.
Godsherouten. Godts Hovelingen. He-
melboden. Hemelduiven. Hemellieden.
Hemellingen. Hemelzelgen. Herouten van
de groote kroon. Luabgezanten. Ryke-
herouten. Troongenooten. Troonswacht.
Zoons van het vrolyk licht.*

EZECHIËL. *Groote Ziender. Priester.
Busfs zoon.*

JEREMIAS. *Vraagprediker. Zoon van het
aertspriesterlyk geslucht.*

JOANNES DE DOOPER. *Boetgezant.
Godts Afgezant. Heirbaen voor Mesias.
Liefste Speelgenoot van 's Hemels Bruid-
egom. Voorlooper. Woestynier. Woestyn-
beminner.*

JONAS. *Boetprediker. Boetprofeset.*

MELCHISEDEK. *Koninklyke Priester.
Godts Priester. Oprochte Vredekoning.*

MOSES. *Amos zoon. Getrouwe. Godts
Vertolker. Godstolk. Granttekenaar van
Godts recht. Leitsman, Hertogh, Verlooser
der Hebreewen. Mensisplag. Oprochte
Scheitsman. Wetgever.*

NEHEMIAS. *Heilige Boumeester. Mee-
ster der Rabbynen.*

84. *Naschrift aen den LEEZER.*

PAULUS of PAUWELS. *Allerrootmoedigste Filosoof. Bliksem van de wet. Eere der Farizeeuwen en Rabbynen. Godtsgeheimnischryver. Kruishelt. Leeraer der Heidenen. Prins der Apostelen. Schoolier van Gamaliël. Tharfer,*

PETRUS of PETER. *Aertsherder. Bethsaïder. Christhelt. Kruishelt. Licht der twaelf Apostelen.*

PREDIKANT. *Afgezant der Hervormde Kerke. Amtenaer der Kerke. Godts Engel hier beneden. Kerkgenoot. Kerkgewyde. Kerkgezant. Kerkredenaer. Kerkvader. Taelman van den Oppertroon.*

PRIESTER. *Altaerbedienaer. Altaergenoot. Offeraer. Offergast van Aaron. Offerman. Offerschouwer. Outerslaef.*

SAMUEL. *Godtvruchte Rechter en Profeet. Profeetische Rechter.*

SATAN of DUIVEL. *Aertsbedrieger der werelt. Aertsgeiweldenaer. Erfvyant aller zielen. Duizentkunstenaer. Grootvorst van de nacht. Loogenaer. Paradyslang. Zielmoorder. Zielenschenner. Zielverleider.*

SIMON DE TOVENAER. *Aertsverleider. Christus vloek. Eerste Ketter. Toverketter.*

! Liefst hebbe ik hier Theologische voorbeelden

beelden willen geeven , inzonderheit der Persoonelyke Zelfbetekenlingen , omdat ik, niet anders dan een bloot ontwerpje in den zin hebbende , altyt oordeelde , dat zulks den Theologanten van een overgroot nut zoude zyn , indien zy het naervolgden en ten gebruike stelden. Want , gelyk dit in eene weelige Poëezye verquikkelyke bloemen zyn , die zich door verscheide kleuren aengenaem maeken en de Dichtkunst op het hoogste verhemelen , zoo verheerlyken zy niet minder den ongebonden schryf- en redestyl. Ik weete wel , dat men den schoot wat inhaelen en zoo ruimschoots niet zeilen magh , als wel den Dichteren , die alles vermoogen , geoorloft is. De Redekunsten-aers schryven ons de middelmaet voor , onderscheiden de stylen , en , den eenen meer dan den anderen toestaende , willen vooral vanden Prediker de Bybelsche Betaemlykheit , en eene gelykdraevende klærheit , naer de gelykheit van zaeken , gehantteeert hebben. Het geen men in den Bybel kan vinden , hoeft men by anderen niet te zoeken ; doch daer de gewyde Welspreekendheit te kort schiet , magh men dat uit onbybelsche (a) schriften boeten. De Welspreek-

F 3

endheit

(a) Niemande verwondere hier alle Godsgeleerde schriftzich over dit woort , daer ik en , die wy misten den Bybel beb-

86 *Naschrift aen den Leezer.*

endheit moet men verryken, om van alle zaken aerteigendlyk te kunnen spreken. Maer, wat hoef ik hier veel te zeggen? Anderen, en onder die de Stylkenner Ny-löe, hebben hiervan geschreeven. Ik haeste my liever, om dit te krimpen, tot de Koppelingen, die, met meer taelgebreken, van de Bybeltolken niet wel gehecht, vooral uit anderen, gelyk ik nu weder uit Vondel doen zal, gezocht en uitgetrokken moeten worden. De wyze, hoe zy gekoppelt worden, is by Moonen Kap: XX. te zien. Zoodat ik U, Leezer, wie Gy zyt, met het volgende register, gelyk met het voorgaende, gebiede wel te vaeren, onderwylen ten slot Uw goetgunstigh erwelneemend oordeel over myn geringheit af biddende.

Koppelingen uit J. van den Vondel.

<p>A. Adderengebrouetsel, Addrekroon.</p>	<p>Aerdschgezinden (a). Aertsheilichdom, -geweldenaer (b).</p>
---	--

Ak-

betben, door verflae, Want zoo zegt ook Vondel: Onbedreeden. Onduitsch. Ongodt. Ongodtheit. Ongodtsdienst. Ongriek. Ongrondigh. Onhebreu. Onherkengenis. Onjoot. Onreden. Onspoet. Onwegh.

(a) *Dus vande ik ook:* Ariaensch. Christ. Eensgodt. Huichelens. Synagoogs. Twist. Wrackgezinden, en diergelyke meer.

(b) *Hieruan zie Moonens Sprasck: bladz: 58, en voeg'er by:* Aertsgeheim, -geheimnis,

- Akkerbou , - goden , Bewysreden.
 - koren , - man , Binnenzee.
 - vrucht. Blankgewapert.
 Albeweeger, Aldoor- Blinlhokken , Bliat-
 straeland, enz. doeken.
 Altaerbanket, -bedien- Bloempenseel , Bloem-
 aer , - geheimnis , prieel.
 -genoot (a) , - vlak. Bloetaer , - gepleng,
 Appelbeet , - byten , -geschreeven, - kelk,
 - sap , - smet. - scharlakenroot ,
 Arentsoog , Arentstan- -schendigh , - schof-
 daert. - feeren , - spoor ,
 Atheenschool. - vergieten , - ver-
 Avontschemering , wantschap , - vlek.
 - zon. Boetbazuin , - gezant ,
 - profect , - schoolier ,
 - vaerdigh.
 B. Bondelrecht.
 Baetzucht (b). Borstgesteente , Borst-
 Banktapyt. quetsuur.
 Barrenoven. Boschaltaer , - geschal,
 Bastertbloet, -broeder, - slang , - top.
 - slag , - toon. Rougevaerte , - heer ,
 Bedelplug. - vaerdigh , - valligh.
 Beeldewerk. Brantofferhand , Brant-
 Belgziek. werk.
 Bergaltaer , - banket, Breedweidender.
 - leeu , - sneeu, - spits, F 4 Broeder-
 - tapyt , - top.

nis , - geluk , - heiligh , - ket-
 ter , - martelaer , - moeder ,
 - monarch , - palais , - ver-
 leider , - verlosser , - vol-
 koomendheit.

(a) *Deezorgelyke zyn* :
 Amtgenoot , Bedde - Bont-
 Disch - Dwael - Erf - Feest-
 Godt - Heil - huis - Kerk -

kruis - Lot - lust - Offerdich-
 Rei - ryks - rou - Stat - stê-
 stoel - Treur - troon - tyt -
 Wetgenoot.

(b) *Dus ook* : Christ-
 Faem - Kroon - kussen -
 Scheur - staet - Wax - wrack -
 zucht.

88 *Naschrift aen den Leezer.*

Broederwrok.	Donderstem, Donderwoort. -	
Bustekruitvinder.		
Bybelletter, -spreuk, -stof.	Doorgepynigt, -schult, -vyant, -zweet,	
Bygoden.	Dootshoofberg.	
Bylrecht.	Draekenhoof.	
Bytelkunst.	Driën, Driemaelgrootst, Drievuldigheid, Drieoneenigheid.	
C.		
Christaenbidder, -beminmer, -dienst, -geheimnis, -geloof, gewaet, -gezant, -gezegt, -helt, -lastering, -plicht, -schoolier, -verloochenaer, -verraeder, -zuchtigh,	Druppelvlaeg.	
Christenbischop,	Duiveveder.	
Christusgeesfel.	Duizentduizenden.	
D.		
Dadeltak. -	Dwaelgeest, -poort, -ziek, Dwaelingdorscher.	
Diamantknoop.	Dwerrelwint.	
Diereneigenschap.	E.	
Dierverknocht.	Echtgeheimnis, Echwettigh.	
Dischgast, -geheimnis, -gerecht.	Eenaerdigheid, -formigh, -paerigheid, -stemmigheid, -verwigh, -vouwigheit, -weezenheit, -zelfheit (a).	
Dominekracht.	Eersleep, -verraeders, -verzuimers, -waerdigheid,	

(a) *Meer woorden, als deeze, heeft Vondel met het Zelfstandigh Aenhechsfel HEIT verrykt, als: Alheit, alomheit, alomweezenheit, alvermoogenheit, Besneênheit en onbesneênheit, Dierscheit, drieheit, Eenheit, enkelheit, Fariscusheit, Goet-*

ronthoit, Heelheit, Isheit, Martelheit, menschheit, Onderworpenheit, ongemeetenheit, overalheit, Tegenheit, turkschheit, Wereltsheit, wonderheit, Zonderlingheit. Zie ook onder Even.

igheid, Eererytels.
 Eeugedicht, Eeugery.
 Eigenzinnigh, Eige-
 baet.

Eindbereikend.
 Englekoor, - muzyk,
 - roof, - stat, - tong,
 - zang.

Erfafgodendom, (a)
 Erfbedrogh, - deel,
 - gebot, - gebrek, - ge-
 tuigenis, - geweld,
 - gewoonte, - haet,
 - leere, - misdaedigh,
 - nakoomeling, - pant,
 - recht, ryk, - schat,
 - schult, - smet, - wet-
 tigheid, - zegening.
 Evenaerdigheid, - eeu-
 wigheit, - maerigheid,
 - out, - redenheit.

F.

Feestbazuin, - eere, - ge-
 dachtenis, - genoot-
 schap, - gewaet.

Fenixpen, - schacht,
 - veder, - vrou.

Flonkervier.

Fluitgalm.

G.

Galvlam.

Geheimnisboek, - schat,
 - merk, - reden,
 - schryver, - teken,
 - wyze, Geheimenis-
 ferwyze, Geheim-
 merk, - raet, - spys-
 offerhant, - werk.

Geloofspunt, - verhoel-
 endheit, Geloof-
 waerdigheid.

Gelykaerdigheid, - luid-
 endheit, - maetigh,
 - moediger.

Genadebootschap,
 - schat, - teken, - troon,
 - wiek, Genaverbont.

Gestaltverwisseling.

Godtbelyder, - bemin-
 de, - betrouwen, - cer-
 biedigheid, - geboog-
 saem, - gelaoten, - ge-
 meen, - geofferde,
 - getrou, - gewyde,

F 5

- ge-

(a) *Van dusdaenige Naem-
 woorden, die in DOM eind-
 igen, kan men nazien Moonen
 bladz. 79, die 'er veels optelt,
 waerby noch deezs te voegen:*
 Aposteldom, Arisensdom,
 Besneeddendom en onbe-
 sneeddendom, Gezantend-
 om, Godendom, Heiden-

dom, hemelsdom, Konings-
 dom, kruisdome, Lichaem-
 dom, luchtendom, Moses-
 dom, Onbegreependom,
 Profeerendom, Rechters-
 dom, redendom, Turksdom,
 Volkoomendom, Werelds-
 dom, Zielendom.

90 *Naschrift aen den Leezer.*

- gezantschap, -gezintheit, -lasteraer,
 - plichtigh, -sprack,
 - vergeeten, -verlicht, -verlooft, -verloochenaer, -verzwooren, -vruchtigh,
 - yverigh, -waerde,
 - wys, Godtsbelofte, Godtsberg, -blat,
 - brant, -bron, -dienst,
 - draght, -drift, -gebou, -gedicht, -kapel,
 - krakeel, -laster,
 - plicht, -recht, -stat,
 - tolk, -vaert, -vloek.
 - Goutprael, Goutvloet.
 - Graenwan.
 - Grafgebeente, -spits,
 - wacht.
 - Grenspylaer.
 - Griffoensklau.
 - Grontbegin, -bewys,
 - bou, -leere, -oorzaek, -punt, -slag,
 - steen, -stof.
 - Gruwelkroon, -smet,
 - stuk.
 - Guichelkunst, Guichelspel.
- H.**
- Haegemunt.
 - Hagelwit.
 - Halskarkant, -sterk,
 - tarrigheit.
 - Hantboom.
 - Harderstaf.
 - Harnasdans.
 - Hartebloet, -kenner,
 - leer, -roeren, -waterstrael, -wee,
 - Hartquetfuur.
 - Haviksklau.
 - Heelal, Heelheilig.
 - Heenevaert, Heensterven.
 - Heilamt, -baerend,
 - banket, -bat, -bazuin, -belofte, -boek,
 - eeu, -geerigh, -geheim, -genot, -geschil, -jaer, -kist,
 - kroon, -licht, -middel, -ryk, -stof,
 - trompetter, -trompetfaem, -verbont,
 - vrucht, -woort.
 - Heiligshendery.
 - Heirbaen, -byl, -spits,
 - staf, -stract.
 - Heldenzwaert.
 - Hellediep, -reis, -vaert,
 - wacht.
 - Hemelbron, -dier,
 - draght, -duif, -heldenwyze, -hoog, -kloot,
 - kreits, -licht, -lieden, -lucht, -maet,
 - raet, -ring, -telg,
 - tolk, -troon, -vaert,
 - vaeren,

- vaeren, -val, -vonk, Kerkbanket, -belofte,
- welf, Hemelsblacu. -besluit, -deur, -eeu,
- Hinderdam. -gebaer, -gebruik,
- Historischildery. -gebou, -gedicht, -ge-
- Hoefslagh. heim, -gerecht, -ge-
- Hofbanket, -bazuin, span, -gesticht, -ge-
- gebou, -gebrek, -ge- welf, -gezagh, -ge-
- recht, -klaren, -pro- zant, -knots, -kolom,
- feet, -soldaet, -stoet, -korael, -kronyk,
- trauwant. -orakel, -roof, -schen-
- Honderduizent. nis, -schoolier, -flor,
- Honigdaeu, -vlieger, -tapyt, -trompet,
- vloeiend. -tyran, -wout, -Kerk-
- Hoofstapostel, -bevel, enraet.
- deugt, -gebiet, -ge- Kerkerdeur.
- bot, -geheim, -ge- Keurebenden, Keur-
- rechtigheid, -gezagh, gezagh, -flor.
- heerschappy, -kerk, Kinderslaghtigh (a),
- man, -profeet, Kindertucht.
- punt, -pylaer, -som, Klaghtbewint,
- stat, -stof, -verleider, Klaghtzangk.
- wet. Klaiaerde, Klaigront.
- Hooggewyde. Klippertanden.
- Huisgebrek. Knikkebeenen.
- Huttapyt. Koeialtaer.
- Huur tong. Koningskeur, Konings-
- K. kerk.
- Kakelbont. Koorgebiet, -gewelf,
- Karbonkelroot. -gezag, -tapyt.
- Kederplant. Korenvelt.
- Keizelsteen. Korstbreuk.
- Keldergraf. Kreeftenoog.

Kroonc-

(a) Dergelyke zyn : Koning - Moeder - Offer - Vader - Menschelaghtigh, waarvan de Zelfstandige : Koning - Moeder - Offerlycht enz.

92 *Naschrift aen den Leezer.*

- Kroonegout , Kroonrecht.
 Kruisaltaer , -banier ,
 - bazuin , - berg ,
 -boom , -daeu , -eere ,
 -gangk , -gebet , -ge-
 loof , -gespan , -ge-
 zant , -godt , -helt ,
 -juweel , -kelk , -kerk ,
 -lam , -last , -leen ,
 -leere , -les , -livrei ,
 -maght , -orakel , -or-
 de , -perk , -rondas ,
 -schoolier , -stof ,
 -storm , -verloochen-
 aer , -vlak , -vloek ,
 -zon.
 Krygsbelofte , -heir ,
 -klaroen , -roof.
 Kunstyver.
 L.
 Lammerenkooi , Lam-
 merkudde , Lammer-
 merk , Lammerspier ,
 Lamsbloet.
 Lantbederfkyk , -ge-
 bergte , -gebruik , -ge-
 rucht , -voogdy.
 Lasterbeer , -blok ,
 -daet , -geest , -graf ,
 -keel , -kreet , -muil ,
 -mompelen , -nevel ,
 -poel , -schrift ,
 -schuldigh , -smet ,
 -stank , -stuk , -tong ,
 -vlek.
 Laurentak , Lauwer-
 loof.
 Leengebiet , -goet ,
 -heer , -man , -vorst.
 Leeramt , -gedrogh ,
 -geerigh , -jongens ,
 -gezant.
 Leeusstandaert , Leeu-
 wenstam.
 Legerbroot , Leger-
 wichelaer.
 Lelibloem , Lelizuiver.
 Letterkloek , -kunsten-
 aer , -schat , -slot ,
 -stryt , -rong , -wys.
 Loffaem , Lofgezing.
 Luchtpunt.
 Lyfgelykenis , Lyfpest.
 M.
 Maegdewas.
 Maenekaert.
 Maetgezing.
 Marmarbeelt , -steen ,
 -vloer.
 Martelasch , Martel-
 bloet , -brant , -feest ,
 -graf , -heiligdom ,
 -jaer , -kroon , -lyk ,
 -schrift , -stap , -star ,
 -starregordel , -stryt ,
 -toon , -willigh , -ziel.
 Medewerken , Meêdeel-
 achigh.
 Meervouwich.
 Mengel-

Naschrift aen den Leezer. 93

- Mengelklomp , - puik ,
- tal.
- Menschenoffer , - offer-
slaghten, - spoor, - tong,
Menschetael, Mensch-
lievend.
- Merkpael.
- Middaegshelder, Middag-
licht , - zon.
- Middenlyn, Midlyn, Mid-
delperk , Middelpunt,
Midpunt , Midnacht.
- Moederlicht.
- Montgebit, - geloof, - ge-
meenschap, - gerecht.
- Moortspelonk , Moort-
trompet.
- Morgendaeu, - star, - zon.
- Muilbaer, Muilpaert.
- Muurbreuk.
- Myterkroon.
- N.
- Nabuurvrientschap.
- Nachtfeest , - gebot, - ge-
zicht , - spelonk , - ver-
raet.
- Naemklank.
- Naerbootseering.
- Natuurbedwang , -boek,
- wet.
- Nieusgierigh.
- Nootdwang.
- O.
- Offeramt , Offerblom ;
broot, - daeu , - dienst,
- disch , - dischgenoot,
- eere , - feest , - gast,
- hoon , - lam , - laster-
klok, - licht, - maelyt,
- majesteit , - man ,
- plaets , - plicht ,
- pracht , - schat ,
- schouwer, - slaghter,
- smook, - spys, - staetsfi,
- stat, - stede, - stof, - ta-
fel, - teken , - toebe-
trouden, - vaers , - vee,
- vlam, - wet, - wichel-
aer , - zede , - zoen ,
- zwaert.
- Onderwerelt.
- Ooftsmet.
- Oogenmerk , Oogkunst.
- Oorlochsavontuur , - bal,
- faem , - poort, - stan-
daert, - storm , - wagen.
- Oosterpoort , Oosterryk.
- Opperdak , Oppergoet-
heit , - heilwit , - he-
melstreek , - maght ,
- majesteit , - oirzack,
- priester , - schennis ,
- trap, - wysheit, - zalig-
heit.
- Orakelhut, - kapel, - kist,
- maght, - spook, - tent,
- uier.
- Ossenbloet.
- Outerbede, broot, - geur,
- lam , - lelibloem, - leli-
kleur , - merk, - oegst,
- plat , - schaep, - slaef,
- trap , - vier , - vlam,
- zon.
- Outvader , Outgrootva-
der.

Over-

94. Naschrift aen den Leezer.

- Overalheit, Overbloem- nyk, - muur, - scheef.
 en, - dwaelsch, - engelt, S.
 - valsch enz.
 l.
- Paelwerk.
 Paerdebron.
 Paeschbanket, - bloet, Schendewetten, *Wette-*
 - broot, - nacht. *schenders.*
 Palmbladers, - feest, - ve- Schilderdisch, - geest,
 der. - wysheit.
 Paradysdaeu, - lucht, Schiltknaep, Schiltzon.
 - ooft - slang. Schoolgeshil, - krakeel,
 Parlepoort. - wyzen.
 Passerpunt. Schönoverwigh.
 Ploegjuk. Schoutooneel.
 Plonderspringkvloet, . Schriftgebruik, - ver-
 Plondertreurspel. draeiers.
 Puikgenade, - gesteente, Schroeftuig.
 - kroon, - pensel, Schrifttrompet.
 - wyn. Schultbant, - bekentenis,
 R. - belydenis, - heer.
 Raeskallen, Raeskallery. Schutsheer.
 Rechttuitstrydigheit. Schynbesluit, - deugt,
 Rederykkunst, Reenge- -goet, - heiligh, - reden,
 bruik. - schoon.
 Reukaltaer, Reukschael. Serafynewagen.
 Reuzenzwaert. Skepterdrigh (a).
 Ribbebeen. Slaghordens, Slaghor-
 Ridderskruis. denswys.
 Roofgalai. Slangeboom, - gift, - keel,
 Roozngaert. roeden, - spys, - tant,
 Rotspelonk. Slangboghtigh.
 Kykahofmeester, - kro- Sleutelmagt.

Slinger-

(a) Dit is voor Skopter-
 draeger, even als het gemeene
 Vaendrigh. De Drost Hoofst
 gebruykt ook in zyne Gedichten
 Bliksemdrigh, gelyk A. Moo-

nen elders Woldrigh, het eerste
 Japyn, den Bliksemdraeger,
 het letzte het Lam, den Wol-
 draeger, toegepast.

Naschrift aen den Leezer. 95

<p>Slingerfchut.
 Sluierkroon.
 Speelstellaedje.
 Speerpunt.
 Spiegelglat, -kloot, -kristallyn, -schyn.
 Spierwit.
 Spitsvondigheid.
 Spraekgeluit.
 Staetafgodery, -bant, -gesprek, -heil, -verwising.
 Stamhuis.
 Standertvaen.
 Stankgiool, Stankriool.
 Stargowelf, -licht, Starrelicht, Starreboek, -kyker, -perk, -ryk, -trans, -wichlery, -wyzen.
 Stippunt.
 Stoffescheider, Stofgewys, Stofwys.
 Stoukebranden.
 Straetgemeen, Straettooncel.
 Strafbestek, Strafvloet.
 Stroomgoden.
 Suikerkruin, Suikerooft.
 T.
 Tafelgast, Tafelroof.
 Tegenchristen, -maght, -spoet, -spys, -voeter, wroeten, -wryten.
 Tekentolk.
 Tempelbou, -bouwen, -pracht, -rot, -schendery, -smet, -wacht.
 Testamentbloet.</p> | <p>Toondisch, Toondischbroot, Toondischkorst, Toonkorst.
 Tooneekdichter, -dichtkunst, -kompas, -stellaeidje, -styl, -vlegel, -wet, -wysheit, -yver.
 Torenkroon, -kruin, -spits, -trans.
 Toverdrank, -ketter, -zang.
 Triomfgeschal, -wagen.
 Troubevonden.
 Tuimelgeest.
 Turkooisblaen.
 Tweelicht.
 Twyfellicht, Twyfelmoet.
 U.
 Uurwerkrat, -veder, -wyzer.
 V.
 Vadermoordenaer.
 Vechtperk.
 Veelftrydigheit, Veilverwigh.
 Veltaltaer, -geschenk, -heerschappy, -kortou, -oerschalk, -overste, -slang.
 Verdoemrecht.
 Verzoenaltaer.
 Vierpylaer.
 Vingerdans.
 Vloetgevaerte.
 Vogelvlucht, Vogelwichlaer.
 Volglust.</p> |
|---|---|

Vunte.

96 *Naschrift aen den Leezer.*

- Vonteplassen.**
Voorbeelding , Voor-
 boghtigh , - redenser ,
 - vader , - weetenschap.
Voorheentrekken.
Vormkunst.
Vredelievend , - knoop ,
 - tak , - triomf, Vreëge-
 zicht.
Vrouwekunne.
Vygenloof.
 W.
Wapenhuis , Wapen-
 pracht.
Waterbaer , - bel , - berg,
 - doop , - goden , - pas,
 - strael , - val.
Wederliefde , - schyn ,
 - spannigh , - waerdig-
 heit , - wight , Weër-
 glans , - sprack , - streev-
 ers.
Wedgezag.
Wereltkloot , - tafereel ,
 - vloet , - vorst , - wyzen ,
 - wysheit.
Wetbock , - gebaer , - ge-
 leert , - gezant , - orakel ,
 - profect , - quetsuur ,
 - school , - yveraer.
Wichelstok.
Wierookbrenger , - gour ,
 - kandelaer , - stank , - vat ,
 - vlam , - weigerigh.
Willekeur , Wilvaerdigh.
Wiltzag.
Wintroer , Wintvorst.
- Woestynbanket** , - bemin-
 ner , - gedicht , - spelonk.
Wonderbaeren , - faem ,
 - feest , - spook , - sprack ,
 - spreuk , - werk , - woort.
Woordenstryt.
Worstelaer , **Worstelperk.**
Wraeklust.
Wrevelmoet , **Wrevel-**
 moedigheid.
Wysgeerigh.
Wytbesaemt , **Wytstrek-**
 kend.
- Z.
- Zalfoli.**
Zedekunst , - pen , - vorm-
 er , - werker.
Zeebanier , - bou , - ge-
 droght , - geweld , - ge-
 vaer (*periculum*) - godt ,
 leeu , - man , - schuim ,
 - stier.
Zegefeest , **Zegepaett** ,
Zegenryk.
Zeilkunst.
Zielefchenner , - spys ,
Zielendaeu , - lekkerny ,
Zielgebrek , - gift , - ju-
 weel , - heeler , - pest ,
 - verslinder , - vlek.
Zilverwerk.
Zoenheer , - kracht , - offer.
Zonnegout , - rat , - stat ,
 - strael , - zwym.
Zwavelboot , **Zwavelpoel.**
Zwyneborstel.

E I N D E.

Naberecht.

NAeulyks zag dit Bockje het licht, of men onderrechte zynen Maer, dat een ander Liefhebber, geen van de minsten, reets eene fraeie verzameling van Bywoorden, Zelfbetekelingen, en andere Taelbloemen had byeen gezamelt, en ons meende mede te deelen. Zou dat hy van zyne beloften, dit aengaeude gegeven, afstappe, en dit noodigh Bloemwerk dien Taelgezinden overlaete. De Leezer wille ondertuschen uitvaegen en in hem verschoonen de *Tuschenstelling* (Parenthesis) die hy onbedachtelyk bedroogen, heeft ter neder gestelt bladz: 80 en enkel daervoor inplaetsen, *Synonyma*. Ook schaemt hy zich hier niet een lystje te geeven van woorden, die in een verkeert geslacht geltelt zyn, dat hem te recht is aengeweezen, als:

In het Berecht.

Bladz: 3. Regel 2. Om een Vrient. } Leest { Eenem.
 — 5. — 6. Uwen vlyt. } Uwe.

In den Brief.

Bladz: 55. Reg: 7. Aen de andere kant. } Leest { Aen den anderen kant.
 - - - 67. - 9. Den gunst } De gunst
 - - - 73. - 1. Voorstaenden. } Voorstaende.
 - - - - - 13. Eenigen vrucht. } Eenige
 - - - 77. - 28. Den vrucht } De

Hier-

Hierby verzoekt hy ook de volgende te veranderen :

Bladz: 7. Reg: 8, 10, 13. voor *Laeger*, *Laegsten* zet
Laeger, *Laegsten*

Bladz: 46. R. 7. Onder *het Zyltje*, zet *Zeiltje*.

- - - 51. - 11. en B: 58. R: 21. *Gezegde*, zet *Gezeide*.

- - - 57. - 14. *In de hande vallen*, leest *Handen*.

- - - 62. - 1. *Grontbeginselen*, leest *Grontbeginsels*.

- - - 65. - 5. *Met zmyrke fraicheden te bestuven en by te zetten*, neemt *wegh en by te zetten*.

- - - 71. - 24. *Inbeele*, leest *inbaeldo*.

Dus schroom hy voor geen *Taelbeweesen*,
Verachteren van netrigheit,
Endoet, zoo als 't by *Minnaers leit*,
Die nimmer iets te laet verbeteren.

1

